

VOOR EEN STERK & DUURZAAM ZEELAND

CDA verkiezingsprogramma 2023 - 2027

@cdazeeland

cdazeeland.nl

zeeland@cda.nl

Onze ambities voor Zeeland

Wat er ook aan de hand was in Zeeland, heel vaak klonk het: we doen het op z'n Zeeuws. Hiermee werd bedoeld dat Zeeuwen een probleem samen aanpakken, klaar staan voor elkaar of om de tafel gaan over moeilijke onderwerpen.

De afgelopen jaren zagen we dat rondom het stikstofdossier, de aanpak van de coronacrisis, maar ook in de sport en cultuur.

Eigenlijk exact hoe het CDA de samenleving ziet. We doen het met elkaar en voor elkaar. Een uitdaging kan nog zo groot zijn, we zoeken elkaar op. We geloven in de kracht van de samenleving en maatschappelijke organisaties. Waar nodig moet de overheid steunen en bijsturen.

Nieuwe uitdagingen komen op ons af. De koopkracht van inwoners staat onder druk. Energieprijzen ontploffen. Mede door een tekort aan woningen loopt het asielsysteem vast. Allemaal zaken waar overheden gezamenlijk mee aan de slag moeten.

In dit programma schetsen we waar we verder aan denken. Uit vele gesprekken met Zeeuwen komt een helder beeld naar voren wat de opgave is. Dat hebben we vertaald in actiepunten voor de komende vier jaar, als basis voor een mooie toekomst voor Zeeland en de Zeeuwen.

Dat doen we vanuit ons gedachtengoed en onze kernwaarden. Waarin de zorg voor de wereld om ons heen (rentmeesterschap) en de Zeeuwen centraal staat. In goede samenwerking met het Rijk, de gemeenten en met name maatschappelijke organisaties (gespreide verantwoordelijkheid). Dat doen we oprecht, zonder aanzien des persoons, als een betrouwbare overheid (publieke gerechtigheid). Met uiteindelijk als doel een samenleving die er voor elkaar is, elkaar steunt en waar mensen onderling verbonden zijn (solidariteit).

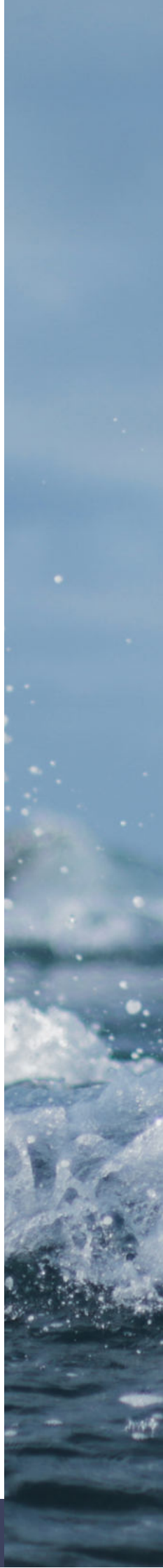
De politiek heeft het zwaar. Gevestigde politieke partijen hebben het zwaar. Er is sprake van versplintering en het algemeen belang raakt steeds verder uit zicht. Ook is er sprake van een groot aantal afhakers in de democratie. In dit alles wil het CDA een stabiele en betrouwbare partij blijven, zoals we dat de afgelopen jaren waren. We brachten rust, verbonden partijen, stonden in nauw contact met Zeeuwen en gaven ruimte. Dat willen we blijven doen. Meer dan ooit is dienend en inspirerend leiderschap nodig.

Met dit programma als basis, willen we de komende vier jaar daar opnieuw mee aan de slag. Met daarnaast een kandidatenlijst die een goede weerspiegeling is van de Zeeuwen. Met uw en jullie steun zorgen we voor een Zeeland wat we door kunnen geven aan nieuwe generaties.

Ronald Lippens, voorzitter programmacommissie

Ad Koppejan, voorzitter CDA Zeeland

Jo-Annes de Bat, lijsttrekker

TERUGBLIK OP DE PERIODE 2016 - 2023

De afgelopen periode hebben grote gebeurtenissen impact gehad op Zeeland en op het bestuur.

Allereerst de coronapandemie. De zorg kwam ook in Zeeland onder enorme druk te staan. We zijn dankbaar voor alle inzet. De economie had het zwaar, hoewel er verschillen waren tussen sectoren. Er kwamen landelijke steunregelingen. Vanuit de provincie zijn daar eigen instrumenten aan toegevoegd, zoals het programma SOS Dockwize, waarmee ondernemers letterlijk eerste hulp ontvingen. Daarnaast hebben we veel bedrijven (digitaal) bezocht, wat vaak heeft geleid tot lobby richting Den Haag op bepaalde onderdelen. Zo vielen net gestarte ondernemers in eerste instantie buiten de regeling en dat is aangepast.

Vlak voordat corona uitbrak was er het debacle van de marinierskazerne. Gelukkig is dit omgebogen in een goed compensatiepakket 'Wind in de Zeilen'. Met verschillende onderdelen wordt Zeeland sterker gemaakt. Bijvoorbeeld extra snelle treinverbindingen, het Delta Kenniscentrum en de investeringen in de EBI (Extra Beveiligde Inrichting).

De energietransitie is ondertussen iets waar ook de industrie zelf intrinsiek voor gemotiveerd is. Het halen van de doelen van het Parijsakkoord is een gezamenlijke uitdaging. In de zogenaamde Cluster Energiestrategie wordt het pad naar dat doel beschreven. De provincie heeft een stimulerende rol gehad in de samenwerking tussen de bedrijven.

Samen met gemeenten is een woonagenda opgesteld. Daarin wordt weergegeven wat kwantitatief en kwalitatief aan woningen nodig is. Er kan meer gebouwd worden, wat ook noodzakelijk is gelet op de vraag.

Het aanvalsteam arbeidsmarkt heeft goed gefunctioneerd. Er is gewerkt aan het beter inzichtelijk maken van de cijfers van de arbeidsmarkt. Er zijn projecten uitgevoerd om meer Zeeuwen aan het werk te krijgen, met name ook 50-plussers.

Daarnaast is de positionering van het merk Zeeland afgerond. Met allerlei Zeeuwse partijen is de marketing van Zeeland vormgegeven. Gericht op het veel breder neerzetten van Zeeland als de provincie waar je kunt prima kunt wonen en heel goed kunt werken. De acties die gericht waren op jongeren, zijn succesvol voortgezet. Opnieuw hebben alle eindexamenleerlingen informatie gehad over werken in Zeeland, zodat ze na hun studie makkelijker terugkomen.

Met en voor de landbouwsector is het deltaplan Zoet Water tot stand gekomen. Ondertussen worden er tientallen projecten uitgevoerd. Daarnaast zijn er ondersteuningsregelingen voor (jonge) boeren uitgevoerd, waarmee ze hebben kunnen investeren in hun bedrijf. Vanuit Zeeland is stevig gelobbyd voor een uitvoerbaar nieuw gemeenschappelijk landbouwbeleid. Juist voor een akkerbouwprovincie als Zeeland is dat van groot belang. Er is ook opnieuw geïnvesteerd in de Rusthoeve als proefboerderij, als bron voor innovatie en vernieuwing in de sector. Dit is nodig om onder andere de stikstofdiscussie op z'n Zeeuws vorm te geven.

"Vanuit Zeeland is stevig gelobbyd voor een uitvoerbaar nieuw gemeenschappelijk landbouwbeleid."

Voor de visserijsector leek alles tegen te zitten. Vooral rondom platvis stapelden problemen zich op. Aan de ene kant is de sector ondersteund bij het zoeken naar financiële middelen. Tegelijk is geïnvesteerd in het vinden van nieuwe vistechnieken en in onderzoek naar duurzame motoren voor de schepen. De oestersector is geholpen met het ontwikkelen van tafeloesters. Dit wordt vastgezet en toekomstbestendig gemaakt in het oesterconvenant wat perspectief biedt voor alle kwekers. In de mosselsector zien we steeds meer bundeling van bedrijven. De sector is ondersteund in de zoektocht naar ruimte voor de kweek, onder andere in de Voordelta. Samen met de sector is de mossel als boegbeeld van Zeeland gepromoot.

Het sportakkoord is bestendig. Er zijn middelen om via SportZeeland meer Zeeuwen aan het sporten te krijgen. Er zijn programma's voor ouderen, met name gericht op wandelen. Via Talentboost worden jonge talentvolle Zeeuwen ondersteund. Er is onderzoek gedaan naar de beweegvaardigheid van kinderen, wat bevestigt dat investeren in bewegen nodig is. De eerste gezonde kantines zijn realiteit. Meerdere evenementen zijn ondersteund en het is gelukt het EK veldrijden in 2026 naar Zeeland te halen.

De afgelopen periode is meer dan daarvoor geïnvesteerd in cultuur. Dat was ook nodig na de coronaperiode. De vijf themamusea (Zeeuws Museum, Watersnoodmuseum, Bevrijdingsmuseum, Muzeeum en het Industrieel museum) hebben meer middelen gekregen om zich te kunnen doorontwikkelen. Voor erfgoed is ook meer geld beschikbaar gekomen, omdat restauraties steeds meer vragen. Ook is in beeld gebracht wat er aan werk ligt als het gaat om het behoud van religieus erfgoed.

Opnieuw is er veel geïnvesteerd in infrastructuur. Op verschillende plekken zijn rotondes en rondwegen aangelegd, zoals op Tholen, Schouwen-Duiveland en Zeeuws-Vlaanderen. Verkeersveiligheid kreeg veel aandacht, waarbij de focus blijft liggen op het gedrag van weggebruikers.

Met Regio Deals is geïnvesteerd in maatschappelijke onderwerpen, onder andere het voortgezet onderwijs Zeeuws-Vlaanderen en proeven met gratis kinderopvang. Met leader-projecten (projecten vanuit de samenleving waar 50% Europees geld voor is en 50% middelen van een Zeeuwse overheid) zijn vele speeltuinen, mountainbikepaden en andere voor de gemeenschap belangrijke onderwerpen gerealiseerd.

"Er is een toekomstbestendige vorm van vervoer gevonden."

Het openbaar vervoer overeind houden was een opgave. Vanwege corona nam de deelname heel erg af. Grotendeels zijn de bestaande lijnen met extra geld overeind gebleven. Tegelijk is de visie op slimme mobiliteit ontwikkeld. Daarmee is een toekomstbestendige vorm van vervoer gevonden.

De natuur is verder ontwikkeld. Zowel via mooie investeringen in agrarisch natuurbeheer als door het aanleggen van nieuwe natuur. Zeeland loopt voorop als het gaat om het realiseren van die opgave. Juist door gebieden aan elkaar te knopen en langs bestaande natuur uit te breiden wordt de biodiversiteit vergroot. Agrarisch natuurbeheer is opnieuw gesteund en blijkt van grote meerwaarde. Mede dankzij CDA Zeeland is er een wolvenplan gekomen, wat nodig is om te voorkomen dat de wolf grote problemen gaat veroorzaken.

Gaandeweg de periode kwam PFAS als nieuw onderwerp op de agenda. Door krachten te bundelen is het Rijk meegegaan in het coördineren van de aanpak. Opnieuw is er meer geïnvesteerd in de aanpak van milieuactiviteiten. De Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Zeeland en DCMR hebben meer slagkracht gekregen.

Grote projecten zijn afgerond. Thermphos, Waterdunen, de Tractaatweg: alle drie met veel kopzorgen begonnen, maar uiteindelijk goed afgerond.

Wat tijdens het schrijven van dit programma nog niet gelukt is, is het tolvrij maken van de Westerscheldetunnel. Als CDA Zeeland hebben we ons daar hard voor ingezet en dat blijven we doen. Allereerst in aanloop naar de Rijksbegroting 2023 (die wordt besproken in het najaar van 2022). Alle fracties in de Tweede Kamer hebben zich gecommiteerd aan een tolvrije tunnel. Het is nu aan hen om het waar te maken.

WONEN & RUIIMTE

WAT VINDT DE STUDENT?

"Ik ben Aniek de Hond, 20 jaar oud en kom uit Lewedorp. Ik woon nu op kamers in Tilburg voor mijn studie sociologie, maar ben nog ieder weekend in Lewedorp bij mijn moeder om mijn familie en vrienden te zien. Ik vond het leuk om voor een aantal jaar in een andere omgeving te wonen en het is handig om dicht bij de universiteit te wonen, maar ik ben altijd van plan geweest om na mijn studie terug te keren, net zoals veel van mijn vrienden.

Ik merk echter veel onzekerheid bij mijn leeftijdsgenoten of dat nog wel kan. Je gaat ervan uit dat je gewoon terug kan keren naar waar je vandaan komt, maar er zijn weinig woningen beschikbaar. De generatie van mijn ouders kon al op vrij jonge leeftijd een huis kopen, en dan soms ook al meteen een vrijstaand huis met een mooie tuin. Dat is het ideaalbeeld wat je hebt omdat je zelf zo bent opgegroeid, maar dat is opeens niet meer realistisch. Er wordt vaak gebouwd in stedelijke gebieden en groeikernen, maar er bestaat ook een grote groep jongeren die graag terug willen naar het dorp waar ze zijn opgegroeid. Die binding met de woonplaats is voor hen erg sterk en het zou een verlies zijn om enkel te richten op steden en groeikernen. Ik denk dat baankansen, opleidingen en bereikbaarheid de belangrijkste aanjagers zijn om jongeren terug te laten keren naar Zeeland of om ze hier te houden.

Als je hier een goede baan of opleiding kan vinden en de bereikbaarheid op orde is, kun je ook jonge mensen van buiten de provincie aantrekken.

Het kan daarbij helpen om grote bedrijven aan te trekken die ook voor hoogopgeleide jongeren uitdagend werk kunnen bieden. Het hbo in Zeeland kent voldoende gespecialiseerd aanbod, maar universitaire opleidingen zijn nog niet zo breed aantrekkelijk. Tenslotte kunnen ook kleinere zaken, zoals een glasvezelnetwerk of een mooie ruimtelijke inrichting, het woongenot verbeteren. Dit geldt ook voor evenementen zoals festivals, hoewel ik niet denk dat je daar per se nieuwe mensen mee aantrekt. Wel kan dat bijdragen aan het behouden van jongeren in Zeeland."

**"Ik ben altijd van plan geweest om na mijn studie terug te keren."
- Aniek de Hond (20)**

WAT VINDT DE STUDENT?

"Ik ben Shania de Bruine, 22 jaar oud en kom uit 's-Gravenpolder. Ik woon nu in Rotterdam waar ik sinds twee jaar studeer, maar na mijn studie zou ik wel graag terugkomen naar Zeeland. Ik word nog altijd heel blij als ik de provincie binnen rij en mijn familie woont hier ook. Ik studeer geneeskunde, dus een baan vinden moet ook wel lukken.

Het uitzicht op een goede baan is wel heel belangrijk voor jongeren. De echt grote bedrijven zitten vaak buiten de provincie, waardoor studenten die uit Zeeland zijn weggetrokken vaak ook wegblijven. Dat de voorzieningen in Zeeland in bepaald opzicht misschien wat minder zijn, maakt voor jongeren nog niet eens zo veel uit. Maar ze willen wel een goede baan en een leuk huis.

**"Je moet zorgen dat je de jongeren binnen Zeeland houdt."-
Shania de Bruine (22)**

De huizenprijzen liggen in Zeeland relatief laag, dus dat is aantrekkelijk voor jongeren die tijdens hun studententijd buiten de provincie hebben gewoond.

Er is hier ook genoeg ruimte; veel jongeren willen helemaal niet per se in de stad wonen, maar bijvoorbeeld terugkeren naar het dorp waar ze vandaan komen.

Maar studenten die wegtrekken, komen vaak niet terug, dus moet je zorgen dat je de jongeren binnen Zeeland houdt. Het is dus nog beter om jongeren in Zeeland te behouden, door goed onderwijs aan te bieden dat ook perspectief geeft op leuk werk."

WONEN & RUIMTE

Het leven in Zeeland is goed. Er is rust en ruimte, veel natuur, levendige dorpen en steden en de woningmarkt is niet zo ver doorgeslagen als in de Randstad.

Tegelijkertijd is de opgave op het gebied van wonen groot. Er moet meer gebouwd worden. Jonge mensen die in Zeeland willen (komen) werken moeten namelijk wel een woning kunnen vinden. De provincie moet voortrekker zijn van regionale samenwerking en afstemming tussen gemeentes. Hiervoor is een gezamenlijke woonagenda opgesteld, waarin met name een voldoende en gedifferentieerd aanbod wordt bepleit. CDA Zeeland wil de komende jaren langs deze lijn doorwerken.

"Betaalbare koopwoningen kunnen Zeeland aantrekkelijker maken dan andere provincies."

Dat betekent dat er de komende jaren minimaal 20.000 woningen gebouwd moeten gaan worden in Zeeland, waarvan een aanzienlijk deel voor jongeren. Betaalbare koopwoningen kunnen Zeeland aantrekkelijker maken dan andere provincies, maar er is ook een breed en divers aanbod aan huurwoningen nodig. Datzelfde geldt – niet in het minst voor de doorstroming op de woningmarkt – voor seniorenwoningen, in verschillende vormen. Zoals levensloopbestendige woningen, kangoeroewoningen en knarrenhofjes. Hierbij is het ook belangrijk om rekening te houden met het feit dat ouderen steeds langer in hun eigen huis blijven wonen, mede vanwege stijgende zorgkosten en landelijk beleid. Dit vraagt meer van de thuiszorg en de wijkverpleging. Door woonvoorzieningen voor ouderen te clusteren, kunnen ouderen elkaar helpen en kan de zorg aan huis efficiënter worden georganiseerd.

Wonen en zorg worden nog te veel als aparte onderwerpen gezien, maar het is noodzakelijk om deze twee zaken te combineren door woonzorgvoorzieningen te concentreren. In onder meer Oostburg wordt hier reeds werk van gemaakt.

Er moet aandacht zijn voor herstructurering. In veel dorpen en steden zijn wijken in de jaren '70 van de vorige eeuw gebouwd. Om de huizen duurzamer te maken en het wooncomfort te verbeteren, moet er geïnvesteerd worden in deze huizen. Het instrument PIW (Provinciale Impuls Wonen) blijft wat CDA Zeeland betreft overeind met minimaal 2 miljoen per jaar aan budget. Waarbij het instrument zich alleen nog richt op het opknappen en herstellen van woningen. Herstructurering kan ook gaan om het ombouwen van andere panden (zoals kantoorpanden) naar woningen. Dit kan een snelle manier zijn om meer woningen te realiseren. Wel zal er subsidie moeten zijn voor de onrendabele top, zoals dat ook nu het geval is.

In de stedelijke gebieden is uitbreiding te realiseren, maar ook in de dorpen is (kleinschalige) uitbreiding, met oog voor het behoud van het dorpse karakter, noodzakelijk voor jongeren die graag willen terugkeren naar of blijven in het dorp waar ze zijn opgegroeid. Buitenstedelijk bouwen kan daarnaast zowel goedkoper als sneller zijn. Om Zeeland aantrekkelijk te houden voor jonge mensen, zijn ook goede voorzieningen op het gebied van horeca, sport en evenementen belangrijk.

Een aparte categorie is wat CDA Zeeland betreft de huisvesting van arbeidsmigranten. Bedrijven met veel seizoensarbeiders (bijvoorbeeld in de fruitteelt) moeten de mogelijkheid krijgen op eigen terrein kwalitatief goede huisvesting te ontwikkelen, net als bedrijven (zoals kassencomplexen) die veel buitenlandse werknemers hebben. Voor expats dient de hotelcapaciteit op orde te zijn, evenals voldoende huurappartementen. CDA Zeeland ziet hierin een rol voor het expatcentrum, dat werknemers van buiten Zeeland helpt om hun weg te vinden in Zeeland. Al deze aantallen komen bovenop de genoemde 20.000 woningen.

"Bedrijven met veel seizoensarbeiders moeten de mogelijkheid krijgen op eigen terrein kwalitatief goede huisvesting te ontwikkelen."

De demografische ontwikkeling van Zeeland is uitdagend. Zeeland groeit, wat belangrijk is om de voorzieningen overeind te houden. De aanwezigheid van veel toeristen maakt dat meer voorzieningen behouden kunnen worden. Tegelijk is een balans tussen ruimte voor toerisme en belangen van eigen inwoners erg belangrijk.

Via het programma leefbaarheid als met Europese middelen uit Leader (plattelandsontwikkelingsprogramma) kan daadwerkelijk geïnvesteerd worden in bijvoorbeeld wandelroutes, fietsroutes, het ombouwen van dorpshuizen naar een brede voorziening, enzovoorts.

Het Kavelruilbureau Zeeland is een gewaardeerd en nuttig instrument. Het maakt projecten mogelijk, stimuleert een duurzamere landbouw, helpt bij het realiseren van het natuurnetwerk en levert kennis van grond, de grondbank en alles wat er mee te maken heeft. CDA Zeeland wil dat de grondbank minimaal 1500 hectare bevat. Daarnaast wil CDA Zeeland dat er een instrument wordt ontwikkeld om te voorkomen dat gronden, met name in Zeeuws-Vlaanderen, in handen komen van kapitaalcrachtige partijen die minder het Zeeuwse landbouwbeleid steunen. Waardoor voor Zeeuwse boeren minder ruimte voor ontwikkeling is.

Dit alles maakt dat CDA Zeeland vindt dat er een visie op het platteland moet komen, waarin vragen beantwoord worden als: waar willen we welke natuur? Waar is ruimte voor ontwikkeling? Waar willen we bestendigen? In de komende periode zal de Omgevingsvisie worden herzien, waarin deze discussie via participatie een plek moet krijgen. CDA Zeeland vindt een aantal zaken belangrijk: het tegengaan van leegstand op het platteland, natuur clusteren en het investeren in fiets- en wandelpaden en veel leuke bezoekplekjes (al dan niet privaat ontwikkeld).

Tegelijk zijn een aantal zaken onlangs vastgelegd, zoals de Zeeuwse Kustvisie en de Gebiedsvisie Veerse Meer. Voor CDA Zeeland zijn die kaders ook de komende periode leidend.

SPEERPUNTEN

1. CDA Zeeland wil in de komende 10 jaar 20.000 nieuwe woningen realiseren, waarvan een aanzienlijk deel uit betaalbare starters- en huurwoningen bestaat en waarbij voor senioren een passend aanbod is.
2. CDA Zeeland wil een goede verdeling van woningen over steden en dorpen of kleine kernen.
3. CDA Zeeland wil blijvend investeren in de PIW en het omzetten van panden naar wooneenheden (dit gaat om 2 miljoen per jaar).
4. CDA Zeeland wil een passend aanbod van kwalitatief sterke huisvesting voor de verschillende groepen arbeidsmigranten, op eigen terrein van de ondernemers.
5. CDA Zeeland wil leegstand in buitengebied voorkomen. Dit kan via Nieuwe Economische Draggers, landgoederen of het toestaan van woningen in bestaande gebouwen.
6. CDA Zeeland wil een welkomstgesprek tussen bureaus in het buitengebied introduceren, zodat vooraf gewerkt wordt aan wederzijds begrip rondom de lasten en lusten in het buitengebied.
7. CDA Zeeland wil jaarlijks minimaal een half miljoen euro reserveren als cofinanciering voor de Europese Leaderregeling, waarmee geïnvesteerd wordt in het platteland.
8. CDA Zeeland ziet het enorme belang van het Kavelruilbureau Zeeland en wil dat de grondbank minimaal 1500 hectare aan ruilgronden bevat en dat er een instrument is om gronden in bezit van boeren te houden.
9. CDA Zeeland wil dat meer (landelijk) budget beschikbaar komt voor de restauratie van ons erfgoed, wat het platteland opsiert. Denk aan oude boerderijen, molens en kerken.

LANDBOUW, FRUITTEELT, VISSERIJ & AQUACULTUUR

WAT VINDT DE BOER?

Ik ben Ilse van den Meijdenberg, 34 jaar en eigenaar van een melkveehouderij in Zaamslag. We wonen hier al 27 jaar en ik zit sinds 2011 in het bedrijf, na agrarische opleidingen te hebben gevolgd. Dit jaar heb ik het bedrijf overgenomen, in een nogal turbulente tijd.

De afgelopen jaren zijn er verschillende uitdagingen langsgeslagen. De grondprijzen zijn al heel lang aan het stijgen. Het melkquotum er afgegaan, maar daar zijn fosfaatrechten weer voor terug gekomen. Nu met stikstof weten we gewoon niet waar we aan toe zijn. Er is duidelijkheid en perspectief nodig, zodat we weer toekomstplannen kunnen maken.

Boeren willen begrijpen waarom bepaalde maatregelen worden genomen en waar dit beleid op gebaseerd is. Ze willen door kunnen gaan met hun bedrijf en gewoon een goede boterham kunnen verdienen met het werk waar ze goed in zijn. Boeren hebben dus de kans nodig om daarmee verder te gaan en duidelijkheid over waar we naartoe moeten. Dan kunnen er ook weer plannen worden gemaakt om te investeren.

"Er is duidelijkheid en perspectief nodig, zodat we weer toekomstplannen kunnen maken."

- Ilse van den Meijdenberg (34)

De provincie Zeeland weet dat de landbouw belangrijk is voor onze provincie. De provincie is bereid om mee te denken met de sector en willen echt de juiste oplossing zoeken. De protesten vanuit Zeeland vallen daarom ook wel mee, denk ik. Maar de komende vier jaar moet de provincie echt perspectief bieden aan de boeren over waar we heen moeten, hoe we dat kunnen bereiken en op welke manier de sector verder kan in de toekomst."

LANDBOUW, FRUITTEELT, VISSERIJ & AQUACULTUUR

De agrarische sector is van groot belang voor de Zeeuwse economie en de samenleving. Er bestaat geen landelijk gebied zonder boeren. Hoewel de werkgelegenheid afneemt door technologische ontwikkelingen, beslaat de totale sector nog altijd een vijfde van onze economie. CDA Zeeland blijft zich inzetten voor de landbouwsector.

De provincie moet bijvoorbeeld ondersteunend zijn bij onderzoek naar nieuwe teelten en technieken, om de sector zo te innoveren en te verduurzamen. Ook in samenwerking met de industrie liggen er kansen, bijvoorbeeld rondom zoet restwater. Zoet water is van groot belang voor de landbouw, zeker ook voor de fruitteelt.

"Zoet water is van groot belang voor de landbouw en fruitteelt."

Er is helaas steeds minder beschikbaar in ons zoute gebied. Zoetwaterbellen zijn schaars en moeten beschermd worden. Daarom moet het Deltaplan Zoetwater voortvarend worden uitgevoerd. Hiervoor dient er een fonds komen waarmee in de komende tien jaar, jaarlijks 50 miljoen euro beschikbaar komt. Door het te koppelen aan het stikstofvraagstuk, kan een beroep worden gedaan op de 25 mld die landelijk beschikbaar is. Dit is ook een onderwerp waarbij het belangrijk is om cofinanciering vanuit Europa en de daarbij behorende richtlijnen mee te nemen in het beleid en budget.

In Zeeland is de landbouwketen in zijn geheel aanwezig. Het is daarom belangrijk dat landbouwbedrijven de ruimte hebben voor ver- en bewerking van landbouwproducten, zodat de toegevoegde waarde voor onze economie groeit. Naast investeringen in duurzaamheid en modernisering, moeten er ook regelingen voor jonge landbouwers blijven.

Jonge agrariërs moeten ruimte krijgen om te ondernemen: geld kan beter besteed worden aan jonge ondernemers die willen innoveren, dan aan het uitkopen van bedrijven. Daarnaast moet innovatie en kennisdeling doorlopend centraal staan, waar bedrijven als de Rusthoeve aan bijdragen.

CDA Zeeland zet vanuit haar grondslag rentmeesterschap in op onder andere agrarisch natuurbeheer: juist boeren profiteren van een sterke biodiversiteit. Natuur en landbouw moeten meer met elkaar verbonden worden en juist de agrariërs zijn goed bekend met de lokale omstandigheden en natuurwaarden, wat kan helpen om de landbouw steeds natuurinclusiever, duurzamer en klimaatbestendiger te maken. Dit is goed voor de sector, de economie en de natuur. Het Natuurnetwerk Zeeland moet in 2027 afgerond zijn, conform het Natuurakkoord. Door hier gebiedsgericht aan te werken wordt de effectiviteit van maatregelen vergroot, wordt de samenwerking van boeren binnen een regio versterkt én worden de soms optredende spanningen tussen natuur en landbouw verminderd. Ook voor terreinbeherende organisaties is het van belang om bij het onderhoud van gebieden samen te werken met de boeren. Als telers en natuur samenwerken, kan een waardevol en duurzaam win-win systeem ontstaan en wordt onze voedselproductie toekomstbestendig en natuurinclusiever. Een goed voorbeeld hiervan is het project Strokenteelt. Ook rondom stikstof is het belangrijk om gezamenlijk het natuurbeheer op te pakken.

Tenslotte ziet CDA Zeeland de ontwikkelingen op het platteland, bijvoorbeeld als het gaat om leegstand van gebouwen, ook als aandachtspunt. Leegkomende gebouwen is een kans voor Nieuwe Economische Dragers. Maar ook een risico. Verkrotting of ongewenste activiteiten moeten we voorkomen.

Stikstof

Het stikstofvraagstuk wordt op z'n Zeeuws opgelost. Met alle sectoren samen werken we aan stikstofreductie. Met innovatie en managementmaatregelen kan al een forse reductie bereikt worden. Daarnaast zullen er boeren stoppen omdat er geen opvolging is. Ook beter beheer van de natuurgebieden is nodig om teruggang in kwaliteit van de natuur tegen te gaan. Tegelijk is er in Zeeland een tekort aan mest. Daarom wil het CDA Zeeland investeren in innovaties om dierlijke mest om te zetten in een ander, natuurvriendelijk product. Sowieso is het belangrijk om dierlijke mest eerst in de lokale omgeving te benutten en niet over de grens te halen. Voor een goed bodembeheer en voor kwalitatief goede producten is mest noodzakelijk. Dit stimuleert ook de samenwerking tussen akkerbouw en veeteelt en sluit op die manier de kringloop.

Door de provincie is in samenwerking met de landbouwsector en natuurorganisaties het ambitiedocument landelijk gebied opgesteld. Dit biedt een goede basis om ook de komende jaren samen op te trekken, zodat we de natuur in goede staat houden en de voedselproductie in het kader van voedselzekerheid op peil houden. Zeker met de huidige situatie rondom Oekraïne is voedselzekerheid een belangrijk thema dat hoog op de politieke agenda moet staan. Om voldoende voedsel te kunnen blijven produceren, zijn een gezonde bodem, voldoende zoetwater en een sterke biodiversiteit onmisbaar.

Visserij

De visserijsector is ook een belangrijk onderdeel van onze cultuur én economie, maar heeft de afgelopen jaren met verschillende tegenslagen en uitdagingen te maken gekregen. CDA Zeeland is daarom voorvechter van behoud van ruimte voor de visserijsector. De provincie moet haar leidende rol hierin behouden en goed samenwerken met de Zeeuwse vissers, om de Zeeuwse visserijbelangen effectief te kunnen vertegenwoordigen in Den Haag en Brussel. Ook is het belangrijk dat de provincie actief betrokken blijft bij het aanjagen van innovaties, zodat de visserij kan voldoen aan de veranderende omstandigheden in de economie en de samenleving. Er moet ruimte geboden worden aan nieuwe concepten als oesterkweek op tafels en aan de ontwikkeling van toeristische activiteiten.

Aquacultuur

Op het gebied van aquacultuur kan Zeeland een leidende positie innemen. Dit moeten we versterken om onze zilte en duurzaam gekweekte producten te exporteren, bijvoorbeeld door Aqua Valley te ontwikkelen tot het wereldwijde kenniscentrum voor aquacultuur. Ook moet de provincie Zeeland initiatieven ondersteunen die innovatie in de schelpdiersector teweegbrengen. Dit is nodig om de sector levendig te houden en kan tot kennisontwikkeling leiden, zodat Zeeland zijn voorloperspositie op dit gebied kan behouden. Zo moet de provincie Zeeland pilotprojecten voor het aanleggen van mosselhangcultuur in de Voordelta ondersteunen.

Zeegroentesnijden

Zeegroentesnijden is een aloude traditie die beschermd moet worden. De balans moet gevonden worden door de snijders te verenigen en afspraken te laten maken met terreineigenaren en -beheerders. Ook het rapen van schelpdieren is een traditie. Zolang Zeeuwen af en toe voor zichzelf wat halen gaat er niets fout. Daarom is controle op snijden en rapen van groot belang. Samen met andere organisaties moet dit versterkt worden.

"Zeegroentesnijden is een aloude traditie die beschermd moet worden."

SPEERPUNTEN

10. CDA Zeeland wil op basis van vertrouwen de omslag maken van middelengericht beleid naar doelengericht beleid. Dit houdt in dat we pleiten voor minder knellende regelgeving en heldere lange termijnperspectieven. Ook willen we opvolging in het boerenfamiliebedrijf makkelijker maken en financiële regelingen treffen voor jonge agrarische ondernemers.

11. CDA Zeeland wil met sectoren het stikstofvraagstuk aanpakken, gekoppeld aan andere uitdagingen zoals de kaderrichtlijn water. Draagvlak is daarbij de cruciale voorwaarde.

12. CDA Zeeland pleit voor blijvend investeren in het innoveren en verduurzamen van de landbouw. Een voorbeeld is het plaatsen van zonnepanelen op daken ter verduurzaming van de landbouwsector.

13. CDA Zeeland wil dat er in Zeeland een kenniscentrum Mest komt om vanuit het belang van mest voor bodem en productie daadwerkelijk tot verandering te komen.

14. CDA Zeeland maakt zich sterk voor agrarisch natuur- en faunabeheer en het stimuleren van innovatie en biodiversiteit om de natuur sterk te houden. Het Natuurnetwerk Zeeland moet in 2027 afgerond zijn conform het Natuurakkoord.

15. CDA Zeeland wil dat leefbaarheid standaard onderdeel uitmaakt van de gebiedsgerichte aanpak. Het gebied is dus leidend. Op het platteland moeten landbouw en andere functies hand in hand gaan en elkaar versterken.

16. CDA Zeeland wil dat waardevolle, vruchtbare gronden beschikbaar blijven voor de agrarische sector en is tegenstander van ontpolderen.

17. CDA Zeeland wil ruimte voor de visserij (onder andere voor tafels voor oesters), in balans met de natuur. De provincie trekt samen op met de visserijsector in het vertegenwoordigen van hun belangen en de sector dient onderling goed samen te werken. CDA Zeeland steunt de schelpdiersector in noodzakelijke kennisontwikkeling en innovatie, bijvoorbeeld in pilotprojecten rondom mosselhangcultuur.

18. CDA Zeeland wil blijven investeren in innovatie, zoals in de aquacultuur. De visserijsector verdient stimulering en ondersteuning, net als Aqua Valley, dat zich moet ontwikkelen tot het aquacultuurkenniscentrum van de wereld.

19. CDA Zeeland wil de traditie van het rapen van schelpdieren en het zeegroentesnijden in ere houden, onder meer door een vereniging voor zeegroentesnijders op te richten.

ZORG & VOLKS- GEZONDHEID

WAT VINDT DE SECTOR?

"Ik ben Coby Traas, 62 jaar oud en al 12 jaar bestuurder van zorggroep Ter Weel. Daarvoor ook in de welzijnssector gewerkt, onder meer in de psychiatrie. Ter Weel heeft 9 locaties in Goes en Reimerswaal, met in totaal zo'n 750 bewoners en bijna 1200 medewerkers. Het personeelsgebrek is echter groot. Veel mensen werken in deeltijd, gemiddeld zitten wij op een contract van 18-19 uur, dat ligt onder het landelijk gemiddelde. Als alle medewerkers 4 uur meer werken, kunnen we de zorgvraag de komende jaren opvangen. De uitstroom is groot door bijvoorbeeld vervroegd pensioen, maar de nieuwe aanwas is veel kleiner. Door meer personeel te werven gaan we het niet alleen redden, dus moeten we meer technologie gebruiken om efficiënter te kunnen werken.

Het ziekteverzuim lag door corona de afgelopen twee jaar heel hoog, waardoor er nog minder personeel beschikbaar was. Dat is nu iets gedaald, maar nog steeds vrij hoog. De roosters zijn steeds lastiger rond te krijgen. We doen dus ook een beroep op mantelzorgers en familieleden, vooral tijdens de piekmomenten. Zij nemen geen echte zorgtaken over, maar ontlasten het personeel wel door kleine taakjes op zich te nemen. Familieparticipatie zal de komende jaren steeds belangrijker worden.

Tegelijkertijd moeten we de zorgvraag zien te verminderen. Daarvoor is preventie van groot belang. Een gezonde levensstijl is niet alleen goed voor de fysieke gesteldheid, maar ook voor je mentale status. Het is belangrijk om ouderen actief te blijven betrekken; dat doen wij met bewoners, maar ook in de samenleving is dat van groot belang. Zo blijven senioren zelfstandig en in beweging, wat essentieel is. Preventie begint echter al veel eerder, het liefste bij kinderen op school. Gezond leven moet van jongs af aan beginnen om de zorgvraag af te laten nemen.

Tenslotte is er ook een woningopgave rondom de zorg. Ikzelf ben bezig met de taskforce Zorg en Wonen, waarbij we ook in gesprek zijn met de provincie. Er zijn meer tussenvormen nodig waardoor ouderen langer zelfstandig kunnen blijven wonen, maar er wel mogelijkheid is tot wonen met zorg. De druk op verzorgingstehuizen kan dan verminderd worden. Er moet dus meer gebouwd worden, maar tegelijkertijd neemt de zorgvraag vanaf 2040 alweer af. Als je nu dus heel veel gaat bouwen, kunnen sommige woningen na 10 jaar gebruik alweer leeg komen te staan. Het belangrijkste is dat alle partijen, van gemeenten en de provincie tot zorgaanbieders en woningcorporaties, dit samen oppakken. Het is een gezamenlijk probleem wat we alleen samen kunnen oplossen.”

**"Familieparticipatie zal belangrijker worden."
- Coby Traas (62)**

ZORG & VOLKS- GEZONDHEID

Elke Zeeuw heeft zorg nodig. Zeeland is een uitgestrekte provincie met een relatief kleine bevolking. Het is daardoor een uitdaging om de zorg voor iedereen beschikbaar, bereikbaar en betaalbaar te houden. Dit is wel nodig om het platteland leefbaar te houden voor alle inwoners.

CDA Zeeland vindt een goed aanbod van basiszorg zoals een huisarts en tandarts belangrijk. In samenwerking met het Rijk zijn stapjes gezet om huisartsopleidingsplaatsen in Zeeland te hebben. Hetzelfde wordt gepoogd met tandartsen. Op die manier kunnen jonge, beginnende artsen hun plek in Zeeland vinden. Hiervoor heeft CDA Zeeland de afgelopen jaren ook haar connectie met bijvoorbeeld de Tweede Kamerfractie ingezet.

"Zorg wordt vaak niet gezien als een provinciale aangelegenheid, maar de provincie kan wel degelijk een rol oppakken. "

Zeeuwse zorginstellingen moeten zoveel mogelijk zelfstandig blijven. Door samenwerking met organisaties uit andere provincies kan de kwaliteit van zorg verbeterd worden. Wel moet men waken voor monopolistisch gedrag van grotere Zeeuwse zorginstellingen wanneer er bijvoorbeeld fusies plaatsvinden. De zorg is volgens de wet een vrije markt, maar in de praktijk niet. Er zijn verschillende regels en de overheid moet daarop toezien. Ook moet de provincie gemeenten ondersteunen waar dat kan als het gaat om het groeiende aantal zorgtaken van gemeenten, zoals de jeugdzorg.

Samenwerking tussen Zeeuwse zorgaanbieders is noodzakelijk om de kwaliteit te waarborgen en de zorgkosten beheersbaar te houden, en zal altijd nodig blijven om de zorg bereikbaar te houden in alle delen van de provincie. De Provincie Zeeland moet samenwerkingsverbanden binnen de zorgsector, zoals Viazorg, dan ook stimuleren en waar nodig faciliteren. Dit vraagt om een actieve houding als provincie. Zorg wordt vaak niet gezien als een provinciale aangelegenheid, maar de provincie kan wel degelijk een rol oppakken.

Het personeelstekort is een groeiend probleem. Het onderwijs moet inspelen op de vraag naar zorgpersoneel en de provincie moet dit ondersteunen. De provincie heeft beperkte bevoegdheden op het gebied van zorg, maar kan ondersteuning bieden aan de Zeeuwse Zorg Coalitie (ZZC). Dit betekent dat de provincie investeert in het realiseren van gemeenschappelijke voorzieningen die de zorg effectief en nabij houden. Daarnaast is het belangrijk om met organisaties in de bouw en in de zorg afspraken te maken om in de komende jaren 5.000 woningen voor ouderen met bijbehorende zorginfrastructuur te realiseren.

"De Provincie Zeeland moet (burger)initiatieven die participatie bevorderen faciliteren en coördineren."

Ook van Zeeuwen zelf zal meer worden verwacht: mensen met ouders in verzorgingshuizen of met oudere burens, zullen meer verantwoordelijkheid moeten nemen omdat de zorg niet alles aankan. De Provincie Zeeland moet daarom ook (burger)initiatieven die participatie bevorderen faciliteren en coördineren. Dit is echter niet genoeg als de zorgvraag blijft groeien op de huidige manier. Daarom moeten we inzetten op het verbeteren van de volksgezondheid via preventie, zodat de zorgvraag minder toeneemt (zie ook het hoofdstuk over cultuur en sport). Er moet daarom een Zeeuws Preventiefonds komen, waarbij gemeenten niet meer apart optreden maar de provincie dit coördineert. Ook het aanpakken van eenzaamheid is hierbij essentieel.

Daarnaast is het belangrijk om de zorg op een andere manier te organiseren, bijvoorbeeld door gebruik te maken van technologische ontwikkelingen. De provincie moet innovatie en robotisering binnen de zorg verder stimuleren. Impuls Zeeland kan daarin een rol spelen. Het zorgaanbod kan daarmee effectiever worden, maar sterke regionale samenwerking en een actieve rol voor de provincie zijn hierbij nodig.

SPEERPUNTEN

20. CDA Zeeland ziet beschikbare en betaalbare zorg als een onmisbare voorwaarde voor goed leven en werken in Zeeland. Daarom moet de provincie actief deelnemen aan de Zeeuwse Zorg Coalitie (ZZC) en samenwerking tussen zorgaanbieders (binnen én buiten Zeeland), Zeeuwse gemeenten en verzekeraars stimuleren.

21. CDA Zeeland zet zich in voor meer huisartsen, tandartsen en het behoud van apotheken in alle regio's.

22. CDA Zeeland wil het personeelstekort meehelpen aanpakken, onder andere door ondersteuning van de projecten van Viazorg. Opleidingsplaatsen in Zeeland, de vakantiedokter en andere projecten worden ondersteund.

23. CDA Zeeland wil een Zeeuws Preventiefonds oprichten.

24. CDA Zeeland wil investeren in innovatie en robotisering binnen de zorgsector.

ONDERWIJS & ARBEIDSMARKT

WAT VINDT DE DOCENT?

"Ik ben Michael Schoonen, 35 jaar oud en woon in Tholen. Ik ben getrouwd, heb twee dochters en ben teamleider mavo bij 't Rijks. Ik had zelf weinig motivatie op de middelbare school, maar toen ik een mbo-opleiding pedagogisch werk ging doen werd ik enthousiaster. Al vrij snel kwam ik in het voortgezet onderwijs terecht, waar ik eerst leerlingopleider en later leraar techniek werd nadat ik die docentenopleiding had gedaan. Nu ben ik al 7 jaar teamleider en zit ik al 15 jaar in het onderwijs.

In die jaren is er veel veranderd in het voortgezet onderwijs. De focus ligt meer op loopbaanoriëntatie en er worden meer opdrachten uitgevoerd in samenwerking met bedrijven. Ook zijn er veel technologische veranderingen geweest met de opkomst van sociale media en het werken met computers. Je moet ook als docent dus met je tijd meegaan. De groepsdynamiek in een klas verandert daardoor ook, hoewel leerlingen op individueel niveau nog grotendeels hetzelfde zijn als voorheen. Wel zijn er steeds meer leerlingen waar je op een specifieke manier mee om moet gaan.

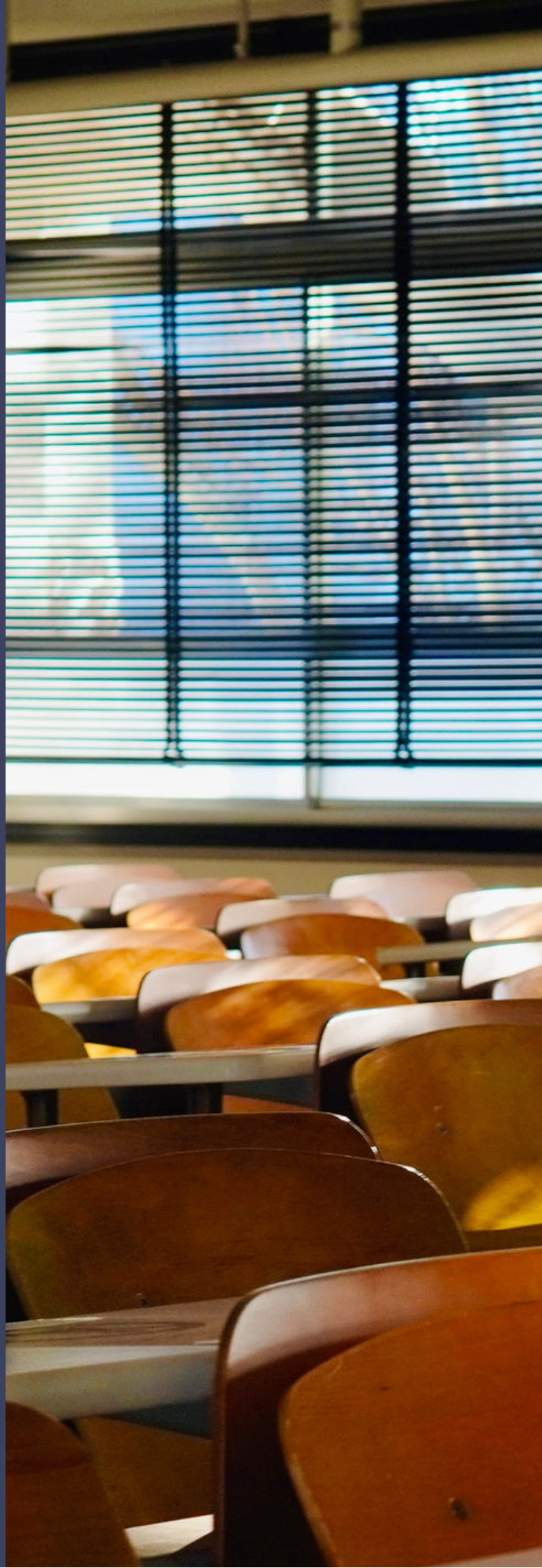
Je moet dus meer maatwerk toepassen als docent, wat voor een hoge werkdruk zorgt. Je bent meer bezig met zaken als administratie, waardoor je minder tijd hebt om passend onderwijs te geven.

**"De werkdruk wordt door de meeste docenten als een groter struikelpunt gezien dan de salarissen."
- Michael Schoonen (35)**

Door corona zijn er niet alleen onderwijsachterstanden, maar ook sociaal-emotionele achterstanden ontstaan. Daar moet je ook mee aan de slag als docent. Die werkdruk wordt door de meeste docenten als een groter struikelpunt gezien dan de salarissen.

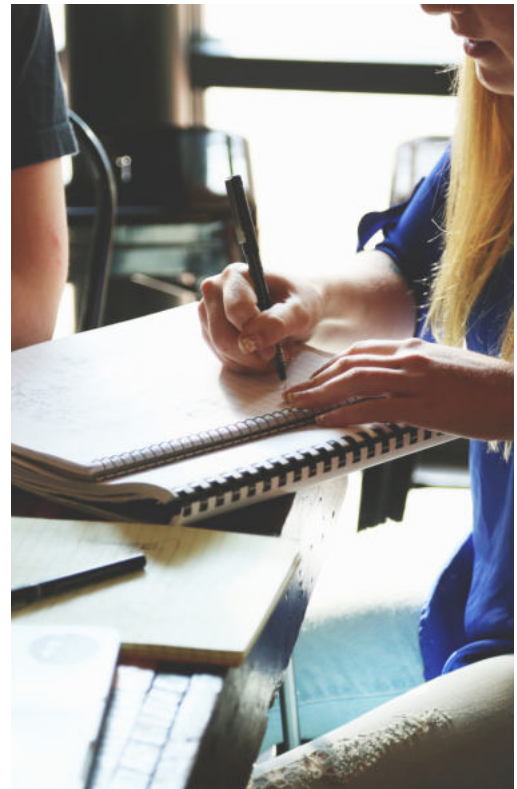
De provincie moet zich blijven inzetten voor een positief imago van Zeeland. Zo trekken we werknemers aan van buiten de provincie en zien leerlingen de mooie baankansen binnen Zeeland. Daarvoor is het ook belangrijk dat scholen al samenwerkingsverbanden leggen met bedrijven. De provincie moet dat stimuleren en faciliteren. Tenslotte moet de overheid als er problemen zijn in het onderwijs ook vooral luisteren naar de docenten op de werkvloer en niet alleen naar directeuren en bestuurders. De docenten weten wat leerlingen nodig hebben en zijn gewend om in oplossingen te denken, dus betrekken bij vraagstukken!”

ONDERWIJS & ARBEIDSMARKT

Onderwijs is essentieel voor de toekomst van onze provincie. Daarmee krijgen jongeren kansen, blijft de samenleving leefbaar, kunnen vacatures worden ingevuld en bloeit de economie. Goed onderwijs moet in heel Zeeland toegankelijk zijn voor alle inwoners.

De provincie heeft volgens CDA Zeeland een ondersteunende rol richting het primair- en voortgezet onderwijs. Met projecten kan samenwerking worden bevorderd. Via Campus Zeeland is de afgelopen jaren, samen met onder andere Scalda (mbo), de Hogeschool Zeeland en University College Roosevelt geïnvesteerd in het Hoger en Wetenschappelijk Onderwijs.

"De vraag naar arbeidskrachten is groot: het CDA ziet dit als een maatschappelijke opgave."

Het Joint Research Center is gerealiseerd en moet nu zijn nut en waarde gaan bewijzen. Een volgende stap is het Delta Kenniscentrum. Op de Zeeuwse thema's water, energie en voedsel worden nieuwe onderzoeks- en onderwijsprogramma's opgezet. De provincie dient te zorgen voor evenwichtige investeringen in de drie programma's.

Via het mbo kan Groen Onderwijs aangeboden worden en middels allerlei maatregelen wordt er geprobeerd om meer jongeren naar de Techniek te krijgen. Daarnaast is het Hospitality Pact opgezet. Door nog meer samenwerking met het bedrijfsleven kan bijvoorbeeld ook zij-instroom bijdragen aan een oplossing voor het tekort in bepaalde sectoren.

De vraag naar arbeidskrachten is groot. CDA Zeeland ziet dit vraagstuk als een nieuwe maatschappelijke opgave (nu nog het aanvalsplan arbeidsmarkt), waarin overheden samenwerken met onderwijs en bedrijfsleven. Dit begint door samen met gemeenten meer Zeeuwen aan werk te helpen.

Ook voor mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt moet er een mogelijkheid zijn om zinvol bij te dragen aan de maatschappij, bijvoorbeeld in de Zeeuwse natuur. Door het afschaffen van de sociale werkvoorziening staan veel mensen onterecht aan de zijlijn. Overheden en bedrijven moeten solidair zijn met deze mensen en hen kansen geven, met speciale aandacht voor kwetsbare leerlingen. Ook immigranten en statushouders moeten de kans krijgen op scholing en een arbeidsplaats in sectoren waar een tekort is aan personeel, waaronder techniek, horeca of zorg. Daarom moeten we investeren in de basisvaardigheden van (nieuwe) Zeeuwen, met name op het gebied van lezen, schrijven en technologie.

"Het CDA Zeeland pleit voor een structurele samenwerking tussen bedrijven en de overheid om mensen te verleiden en begeleiden naar Zeeland."

Daarnaast moet de vijver met potentiële werknemers worden vergroot. De positionering en merkstrategie van Zeeland is gezamenlijk opgesteld en moet nu met vereende krachten worden ingezet om meer mensen voor Zeeuwse vacatures te werven. Uit Nederland, maar ook uit bepaalde Europese regio's. Dit kan alleen met alle partijen samen. De steun aan organisaties als Rootzz en de Zeeuwse Connectie wordt voortgezet.

Het CDA Zeeland pleit voor een structurele samenwerking tussen bedrijven en de overheid om mensen te verleiden en begeleiden naar Zeeland. Waar mogelijk onder de vleugels van Impuls Zeeland, als nu al een succesvolle (uitvoerings)organisatie.

SPEERPUNTEN

25. CDA Zeeland wil het Delta Kenniscentrum op de drie pijlers energie, water en voedsel ontwikkelen en daarvoor middelen vrijmaken.

26. CDA Zeeland steunt het expatcentrum als belangrijke sleutel voor het aantrekken, huisvesten en verwelkomen van werknemers van buiten Zeeland. Ook immigranten en statushouders moeten de kans krijgen op scholing en een arbeidsplaats in sectoren waar een tekort is aan personeel, waaronder techniek, horeca of zorg.

27. CDA Zeeland pleit voor een structurele samenwerking tussen bedrijven, onderwijs en de overheid om mensen te verleiden en begeleiden naar Zeeland.

28. CDA Zeeland wil organisaties als Rootzz en Zeeuwse connectie blijven ondersteunen.

29. CDA Zeeland wil inzetten op duurzame innovatie, omdat automatisering en robotisering kunnen bijdragen aan het bestrijden van het personeelstekort.

30. CDA Zeeland wil het aanvalsplan arbeidsmarkt omzetten naar een maatschappelijke opgave, zodat vraag naar en aanbod van arbeid op elkaar worden afgestemd.

31. CDA Zeeland wil samenwerken met gemeenten om werkloze Zeeuwen aan het werk te helpen en mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt zinvol bij te laten dragen aan de maatschappij.

ECONOMIE & MKB

WAT VINDT DE ONDERNEMER?

Ik ben Daniël Lodders, eigenaar en algemeen directeur van de Saman Groep, gevestigd in Zierikzee. 17 jaar geleden was dit bedrijf een lokale installateur met 20 mensen; nu zijn we een vrij groot bedrijf met ruim 300 collega's. We zijn gespecialiseerd in de verduurzaming van particuliere woningen en kleine bedrijfspanden. Jaarlijks helpen we duizenden particulieren en MKB-ondernemers met de verduurzamingsopgave, voornamelijk binnen Zuidwest Nederland.

Dat het bedrijf zo is gegroeid, komt doordat we nieuwe behoeften voorzagen. Je moet dus flexibel zijn en op de ontwikkelingen in kunnen spelen. In Zeeland kan dat ook omdat mensen een hoog arbeidsethos hebben en niet per se werken voor hun persoonlijk gewin, maar samen de schouders onder het bedrijf zetten. Ze bouwen samen aan een bedrijf en zijn trouw aan elkaar en aan de onderneming. Voor MKB-ondernemers is er echter nog veel meer potentie om te groeien en door te pakken. Schaalvergroting wordt daarbij steeds belangrijker. De provincie moet het mogelijk maken om deze stappen te maken, zoals bij Dockwize. Het is belangrijk om bedrijven met elkaar te verbinden en hulp te bieden, ook aan familiebedrijven. Opvolging is daar soms een heikel punt, maar waar dat kan moet de provincie aansluiten bij bestaande initiatieven om deze bedrijven te ondersteunen.

De provincie moet ook investeren in een goed vestigingsklimaat. Alle regio's in de provincie moeten hierbij meetellen: niet iedereen woont in de stedelijke groeikernen en de scholen en winkels binnen een regio maken het levendig. Ook in die gebieden is dus nieuwe bedrijvigheid nodig om het platteland leefbaar te houden en ervoor te zorgen dat mensen hier willen wonen. Zeeland is geen homogeen geheel: accepteer dat en maak gebruik van de verschillende kwaliteiten. Ook voor bedrijven moet er een goed vestigingsklimaat zijn, zodat het MKB in Zeeland zich nog sterker kan ontwikkelen en ook profileren. We moeten sectoren selecteren waarin we stappen willen maken en die aansluiten bij het DNA van Zeeland. Bedrijven moeten toekomstgericht en dus duurzaam zijn."

**"Alle regio's moeten meetellen."
- Daniël Lodders**

ECONOMIE & MKB

Onze regionale economie is belangrijk voor Zeeland. De provincie moet daarom investeren in een goed vestigingsklimaat voor bedrijven, ondernemers en kennisinstellingen. Dat betekent voldoende bedrijfsgronden, snelle vergunningsprocedures, ondersteuning bij het vinden van personeel en het verbinden van bedrijven via kennis- en innovatienetwerken. Daarbij hoort ook goede mobiliteit en bereikbaarheid, net als de voorzieningen in de zorg, het onderwijs en cultuur.

Duurzame groei

CDA Zeeland zet in op duurzame economische groei, door bedrijven binnen te halen met groeipotentie en Zeeuwse topsectoren te stimuleren en ondersteunen. Het is essentieel dat bedrijven graag naar Zeeland willen komen en hier willen blijven. Impuls Zeeland speelt een grote rol bij het binnenhalen van vernieuwende en innovatieve bedrijven, vooral gekoppeld aan de verduurzaming van de industrie en aan bestaande sectoren. Daarom verdienen ze blijvende ondersteuning van de provincie. Net als de Economic Board als onafhankelijk orgaan, van wie gevraagd en ongevraagd advies kan komen.

De kennis- en innovatienetwerken zijn zeer relevant voor bedrijven in Zeeland en verdienen daarom meer budget vanuit de provincie. Ook is de digitale infrastructuur een steeds essentiëler onderdeel in de huidige economie. Glasvezel moet in de hele provincie beschikbaar zijn voor elke woning en elk bedrijf. Zeker in de kleine kernen en het buitengebied moet glasvezel gerealiseerd worden, waarbij de Provincie als kartrekker verschillende aanbieders samenbrengt zodat inwoners maximaal profiteren.

"De provincie moet samenwerken met het Zeeuwse bedrijfsleven en het onderwijs om data in te zetten voor de Zeeuwse economie en ICT te gebruiken bij het ontwikkelen van onze samenleving en economie."

Havengebied

North Sea Port heeft een belangrijke logistieke functie in Zeeland en daarbuiten. Het is belangrijk om nieuwe kansen voor het havengebied te benutten, zoals de ontwikkeling van de circulaire economie. Denk daarbij aan recycling en meer doen met biobased materialen. Initiatieven die leiden tot een completere zeehaven moet de provincie waar mogelijk steunen en faciliteren. De verdere logistiek rondom de haven is tevens van groot belang. CDA Zeeland wil dat de R4 vierbaans wordt tot Gent, dat de VEZA-boog (spoorverbinding naar Antwerpen) wordt aangelegd en dat de lijn Terneuzen-Gent de komende periode daadwerkelijk wordt aangelegd nu aan Nederlandse kant de middelen beschikbaar zijn.

Daarnaast wil het CDA Zeeland een financieel gezond North Sea Port, wat de provinciale garanties afbouwt. Ook het maatschappelijk effect, zoals duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen, is relevant. Tenslotte is de scheepsbouw een belangrijke sector voor zowel de havens als de Zeeuwse economie. De provincie Zeeland moet zich samen met andere provincies inspannen om alle marineschepen voor de Koninklijke Marine te laten ontwikkelen, bouwen, inrichten en onderhouden door de Nederlandse scheepsbouwindustrie. Ook onderzeeboten moeten hier gebouwd worden.

Het Midden- en Kleinbedrijf

Het MKB is de ruggengraat van onze economie en het cement van onze samenleving. CDA Zeeland wil dan ook dat de provincie blijft investeren in fondsen die het MKB ondersteunen en in ontmoeting van en kennisdeling door ondernemers. Voor het MKB is het ook van belang dat de grote industrie in Zeeland blijft en dat nieuwe bedrijvigheid zich in Zeeland vestigt. Ook kleine(re) bedrijven moeten mee kunnen doen in de energietransitie, waarbij de provincie het MKB moet ondersteunen door bijvoorbeeld gezamenlijk te zoeken naar manieren voor kennisdeling. Daarnaast moet de provincie innovatie in het MKB stimuleren via subsidies voor specifieke ontwikkelingen en moeten de exportkansen van het MKB bevorderd worden. Veel middelgrote en grotere Zeeuwse MKB bedrijven hebben een internationale groeipotentie. De provincie moet daarom geld vrijmaken voor (Zeeuwse) handelsmissies en het intensiveren van het project internationalisering ten behoeve van Trade and Innovate bij Impuls Zeeland. In samenwerking met het MKB en andere belangengroepen kan de provincie op deze manier de Zeeuwse economie structureel versterken.

"CDA Zeeland wil dat de provincie blijft investeren in fondsen die het MKB ondersteunen"

Familiebedrijven

Tenslotte vestigt CDA Zeeland extra aandacht op familiebedrijven. De vele familiebedrijven hebben te maken met kwesties als opvolging, financiering of (gebrek aan) innovatiekracht. De provincie moet kennisontwikkeling rondom familiebedrijven met het onderwijs stimuleren en faciliteren, bijvoorbeeld door aan te sluiten bij het netwerk van VNO-NCW, een lector te binden of een speciaal loket in te richten. Het is dus belangrijk om regelgeving te verbeteren en deze bedrijven te ondersteunen.

SPEERPUNTEN

32. CDA Zeeland wil meer beschikbaarheid van bedrijfsgrond en investeren in andere vestigingsvoorwaarden.

33. CDA Zeeland wil investeren in het naar Zeeland halen van vernieuwende en innovatieve bedrijven, vooral gekoppeld aan de verduurzaming van de industrie en aan bestaande sectoren.

34. CDA Zeeland wil meer budget voor de kennis- en innovatienetwerken als belangrijke verbinder en innovatieontwikkelaar van onderwijs, bedrijfsleven en overheid.

35. CDA Zeeland wil investeren in de circulaire economie (recycling) en biobased ontwikkelingen.

36. CDA Zeeland wil glasvezel beschikbaar maken in de hele provincie, waarbij de Provincie als kartrekker verschillende aanbieders samenbrengt zodat inwoners maximaal profiteren. CDA Zeeland wil ook doorontwikkeling van de samenwerking rondom data in Zeeland.

37. CDA Zeeland wil dat de R4 wordt aangepast, de VEZA-boog aanleggen en de lijn Terneuzen-Gent realiseren.

38. CDA Zeeland wil dat de provincie zich samen met andere betrokken provincies inzet om alle marineschepen voor de Koninklijke Marine te laten ontwikkelen, bouwen, inrichten en onderhouden door de Nederlandse scheepsbouwindustrie en pleit voor het bouwen van onderzeeboten binnen Nederland en Zeeland.

39. CDA Zeeland wil blijven investeren in fondsen die het MKB ondersteunen en hun exportpotentieel vergroten, en in ontmoeting van en kennisdeling door ondernemers. Daarnaast moet er een kenniscentrum en/of lectoraat rondom familiebedrijven komen.

TOERISME, RECREATIE & EVENEMENTEN

WAT VINDT DE ONDERNEMER?

"Ik ben Marieke Braber-Schot (44), woon in Renesse en ben samen met mijn man ruim 20 jaar eigenaar van een recreatiebedrijf. Daarnaast mag ik sinds een paar jaar voorzitter zijn van branchevereniging Hiswa Recron afdeling Schouwen-Duiveland. Sinds corona is dat een steeds serieuzere functie geworden. Toen bleek namelijk pas hoe groot de sector eigenlijk is, en we worden betrokken bij grote onderwerpen als stikstof en de woningnood. De politiek speelt dan ook een belangrijke rol voor onze sector.

Er is in de afgelopen jaren een hoop veranderd in onze sector. De doelgroep is bijvoorbeeld anders geworden, maar ook aspecten als beleving, gastvrijheid en natuur zijn een steeds grotere rol gaan spelen. In de komende jaren zal ook in onze sector meer schaalvergroting te zien zijn. Bij familiebedrijven wordt overname steeds moeilijker doordat men de financiering niet rond krijgt en groei niet gewenst is. Dan wordt het aantrekkelijker om je bedrijf te verkopen aan een partij die gegarandeerd bij verkoop je pensioen veiligstelt. Familiebedrijven krijgen het daardoor steeds moeilijker, terwijl zij juist verankerd zijn in Zeeland, en dit ook uitdragen met hart voor hun omgeving. Deze bedrijven moeten gesteund worden om de gehele sector toekomstbestendig te maken, wat nu bij een vierde van de bedrijven nog niet zo is.

"De politiek speelt een belangrijke rol voor onze sector."

- Marieke Braber-Schot (44)

Onderwerpen als personeelstekort en woningnood zijn aan elkaar verbonden. Initiatieven vanuit de sector, in samenwerking met de HZ en Kenniscentrum Kusttoerisme, zijn daarom erg belangrijk. Denk aan Hospitality Hub Zeeland of Jaarrond werken en leren. Samenwerking met ondernemers uit andere sectoren, maar ook met het plaatselijk middelbaar onderwijs, is daarbij onontbeerlijk. Een andere uitdaging voor de toekomst is de energietransitie. Er gebeurt al heel veel binnen de sector, maar dit is te weinig bekend en er kan nog veel meer. Ondersteuning vanuit Impuls Zeeland is daarbij hard nodig, maar dit biedt helaas nog niet in heel Zeeland gelijke kansen voor ondernemers die hiermee aan de slag willen."

Er gaat al heel veel goed en de lijnen zijn kort in Zeeland. Provinciebrede samenwerkingen, zoals de Zeeuwse Kustvisie en Bestemming Zeeland 2030, zijn daarbij zeer belangrijk. De provincie kan hierin verbindend zijn door met een open houding eerdergenoemde initiatieven te steunen en waar nodig te faciliteren. Denk hierbij ook aan onderzoeken en innovatieve pilots, door de gehele provincie. De belastbaarheid van een gebied en een goede samenwerking met inwoners zijn daarbij relevant. De provincie moet duidelijk zijn in wat zij wel of juist niet wil zijn en uitdragen. Tegelijkertijd moet de overheid niet op de stoel van de ondernemer willen zitten. De Zeeuwse Kustvisie is bedoeld geweest om met elkaar een meer divers en vernieuwend beeld te bewerkstelligen in recreatief Zeeland. Helaas wordt deze visie in de praktijk vaak ervaren als een belemmering in wat er mogelijk is. Een goede samenwerking tussen provincie en gemeenten is daarom hard nodig.”

TOERISME, RECREATIE & EVENEMENTEN

Toerisme is een belangrijke pijler voor de Zeeuwse economie. Veel ondernemers zijn er actief en veel mensen verdienen er hun boterham. Daarnaast zorgt het toerisme ervoor dat voorzieningen voor de eigen inwoners op peil kunnen blijven, wat het platteland vitaal maakt. De toerisme- en recreatiesector zou samen met de provincie nog beter kunnen inspelen op de sterke punten van Zeeland. Voorbeelden zijn agrotourisme (boerderijcampings, landschapscampings, streekproducten), gezondheidstourisme (zoals in Cadzand-Bad en Domburg) en de hoogstaande culinaire sector met lokale producten. Minicampings kunnen onder voorwaarden uitbreiden naar 35 plekken om een kwaliteitsslag te kunnen maken. Het totaal aantal plekken op minicampings moet en mag daarvoor niet uitbreiden, omdat er ruimte zit in wat op dit moment is toegestaan (niet elke minicamping gebruikt wat maximaal mogelijk is).

Nieuwe grote vakantieparken kunnen er niet meer bij. Wel moet geïnvesteerd worden in bestaande woningen en parken om leegstand, verpaupering en verkrotting te voorkomen. Indien nodig en passend binnen bestaande regelingen kunnen reguliere campings hier voor uitbreiden. Daarnaast worden vouchers ingezet om ondernemers hierin te stimuleren.

"Minicampings kunnen onder voorwaarden uitbreiden naar 35 plekken."

Sportvisserij en watersport

Er kan nog meer ingezet worden op watersport en ook de sportvisserij is van belang voor de recreatie en het toerisme. Naast dat vissen een mooie hobby is voor mensen die graag in de natuur zijn. De provincie moet de bereikbaarheid en bevisbaarheid van Zeeuwse wateren en een goede visstand optimaliseren en zich inzetten voor de uitgifte en het behoud van visrechten. Bij (her)inrichtingsprojecten moet er, indien van toepassing, ook rekening gehouden worden met de hengelsport. Daarnaast kan de provincie zich nog meer inzetten voor watersporters.

Het programma Bestemming Zeeland 2030 is een basis om het toerisme een kwaliteitsimpuls te geven, en om op alle fronten toeristen te blijven trekken. Hiertoe moet samengewerkt worden met private partijen die verhuren, maar ook met partijen die toerist en verhuurder bij elkaar brengt en met partijen die Zeeland helpen op de kaart te zetten.

Toerisme en recreatie kan beter worden verspreid in de provincie. Niet alleen de steden en de kust, maar ook de historische plekken op het platteland bieden meerwaarde voor het toerisme en kunnen een betere spreiding van het toerisme bewerkstelligen. Ook in het achterland moet er ruimte zijn voor (kleinschalige) uitbreiding, bijvoorbeeld op campings. Op die manier komen de leefbaarheid en het landschap minder onder druk te staan als gevolg van toerisme en recreatie, zodat verdere ontwikkeling mogelijk blijft. Het gaat erom dat toerisme positief bijdraagt aan de omgeving en de samenleving, dat de vrijetijdssector toekomstbestendig is en dat voor zowel inwoner als toerist de beleving optimaal is. Door heel de provincie moet ook buiten de piekperiodes voldoende vrijetijdsaanbod zijn. Zeeland mist een groot attractiepark. CDA Zeeland ziet graag dat Deltapark Neeltje Jans kan uitgroeien tot een nationaal icoon (zoals de Efteling), waarbij alle elementen die op het voormalig werkeiland te vinden zijn, betrokken worden (kering, windmolens, mosselen).

Evenementen

Naast de traditionele dorpsfeesten (zoals ringrijden, streekproductenmarkten) is ook het aanbod van grote jaarlijkse evenementen, bijvoorbeeld rondom sport en cultuur, belangrijk voor het toerisme. Deze evenementen zijn positief voor het imago van de provincie en voor de Zeeuwse economie, net als incidentele grote evenementen zoals het WK veldrijden en de Tour de France. De Provincie Zeeland moet zulke evenementen mede mogelijk blijven maken, zeker als de uitstraling de provinciegrenzen overstijgt. Bij het verstrekken van provinciale subsidies moet het economisch en maatschappelijk rendement goed bekeken worden. Ook kunnen deze evenementen nog beter worden ingezet voor het toerisme in Zeeland.

SPEERPUNTEN

40. CDA Zeeland wil de ontwikkeling van de toeristische sector stimuleren in combinatie met agrotourisme, gezondheidstourisme en streekproducten. Minicampings kunnen onder voorwaarden uitbreiden naar 35 plekken om te voldoen aan de toeristische vraag en er kan nog meer ingezet worden op watersport.

41. CDA Zeeland maakt zich sterk voor de sportvisserij, bijvoorbeeld als het gaat om de uitgifte en behoud van visrechten en een goede bereikbaarheid, bevisbaarheid en visstand. Ook moet de provincie rekening houden met de hengelsport bij (her)inrichtingsprojecten.

42. CDA Zeeland vindt dat toerisme en recreatie hand in hand moeten gaan met leefbaarheid en de natuur. Spreiding door de provincie is hiervoor nodig, waardoor uitbreiding ook buiten de kustgebieden mogelijk moet zijn.

43. CDA stimuleert dat er meer activiteiten komen, die het hele jaar door te bezoeken zijn. Bijvoorbeeld een bundeling van activiteiten op het werkeiland Neeltje Jans

44. CDA Zeeland wil dat de provincie zich in blijft zetten voor grote structurele dan wel incidentele evenementen, zoals festivals die aantrekkelijk zijn voor jongeren.

MOBILITEIT & INFRASTRUCTUUR

WAT VINDT DE GEBRUIKER?

"Ik ben Jessica Janssens. Samen met mijn man en drie kinderen woon ik in Vlissingen. Sinds mijn zestiende weet ik dat ik ziek ben. Ik heb het collageen afwijking EDS, waardoor steungevende functies vervallen en verschillende onderdelen van mijn lichaam niet goed werken. Daarnaast heb ik een complex regionaal pijnsyndroom (CRPS) ontwikkeld, wat voor nog meer pijn zorgt. Elke bobbel zorgt voor pijn, dus ik reis niet met het openbaar vervoer en in de auto moet ik liggen.

Toen we in Brabant woonden kon ik gebruik maken van het liggend vervoer van het Rode Kruis, hoewel dat ook enkel op vrijwilligers draaide. We hadden zelf een oplossing gezocht met een ambulance die jaarlijks werd gekeurd, maar daar betaal je heel veel wegenbelasting voor. Zeker voor zieke mensen zonder partner, of met een partner die fulltime mantelzorger is, is dat niet te betalen. Er moet dus betere regelgeving komen voor liggend vervoer. Een brancard mag bijvoorbeeld niet in een gewone auto, maar je hebt ook nog eens ruimte nodig voor de rolstoel.

"Het begint allemaal bij bewustwording."
- Jessica Janssens

Andere mensen met een beperking maken wel gebruik van het OV. In grote steden gaat dat redelijk, maar in Zeeland eigenlijk niet. Je kan wel van tevoren melden dat je hulp nodig hebt om met het OV te reizen, maar er is altijd onzekerheid of het wel goed gaat. Als het niet goed gaat, gaat het ook echt mis. Daarom maken veel mensen die bijvoorbeeld in een rolstoel zitten, geen gebruik van het OV. Daarnaast kan je door de extra hulp die je nodig hebt nooit je plannen spontaan aanpassen, maar moet je alles plannen. Daar zou meer aandacht voor moeten zijn.

Het begint echter allemaal met bewustwording. Mensen die het beleid maken, denken vaak de problemen te kennen van mensen die minder mobiel zijn, maar ze houden er te weinig rekening mee in het beleid dat wordt opgesteld. Vaak moeten er dan achteraf nog dingen worden aangepast, wat extra geld en moeite kost. Maar ook inwoners houden niet altijd rekening met mensen die in een rolstoel zitten of slechtziend zijn: zo worden trottoirs of blindenlijnen steeds vaker geblokkeerd met (deel)fietsen of scooters. Die bewustwording over mensen met een beperking moet al van jongs af aan beginnen, bijvoorbeeld via lespakketten in het gehele onderwijs."

MOBILITEIT & INFRASTRUCTUUR

In Zeeland is alles op afstand. Verbonden via tunnels en bruggen, is reistijd normaal. De bereikbaarheid van en binnen Zeeland is daarom essentieel. Voor onderlinge ontmoetingen van Zeeuwen, voor werknemers naar hun werkgever, voor verenigingen, voor scholieren, enzovoort.

Het openbaar vervoer met heel veel lijnen en bussen is niet houdbaar. CDA Zeeland wil samen met de Zeeuwen toe naar nieuwe en duurzame vormen van vervoer. Daarbij is de treinverbinding met de Randstad een kapstok. Daaraan gekoppeld zullen de steden via hoofdlijnen met de bus verbonden moeten worden. In die steden worden vervoershubs gecreëerd waar mensen heen komen met de taxi, kleine bus of fiets om op die hoofdlijnen te stappen. Om het fietsgebruik te bevorderen en het systeem in de basis werkend te krijgen, komt er een regeling waarmee Zeeuwen zeer voordelig een elektrische fiets kunnen aanschaffen. Ook moet het wegennet uitgebreid worden met fietssnelpaden, naast de bestaande fietsinfrastructuur.

Een goed OV-netwerk maakt Zeeland aantrekkelijker om te wonen en werken én stimuleert mensen om vaker de auto te laten staan. Voorwaarde is wel dat het openbaar vervoer voor iedereen toegankelijk is: niet alleen het reizen zelf voor mensen met een fysieke beperking, maar ook de (digitale) informatievoorziening, bijvoorbeeld voor ouderen.

"Een goed OV-netwerk maakt Zeeland aantrekkelijker om te wonen."

Duurzame vormen van vervoer

Het elkaar helpen met vervoer is in Zeeland normaal. Buren rijden met elkaar naar het ziekenhuis of naar een andere voorziening. CDA Zeeland wil dat extra kosten hiervoor (bijvoorbeeld parkeerkosten of, zolang het nodig is, tunnelkosten) vergoed gaan worden. In Zeeland is veel op afstand. Bij het opnieuw inrichten van de hoofdlijnen van de bussen zal prioriteit liggen bij de bereikbaarheid van onderwijsinstellingen voor de scholieren en studenten. Scholierenvervoer kan deels gekoppeld worden aan bovenstaande constructie (geen bus naast de spoorlijn), maar moet uitstekend zijn om alle jongeren de kans te geven de keuze te maken die ze willen.

De provincie moet duurzame vormen van vervoer ondersteunen door bijvoorbeeld te zorgen voor publieke (slimme) laadpunten voor elektrische auto's en de daarmee gepaard gaande voldoende capaciteit op het elektriciteitsnet.

CDA Zeeland wil de huidige treinverbindingen met de Randstad behouden. Vanuit het compensatiepakket 'Wind in de zeilen' zijn al meer en snellere treinen vanuit Vlissingen, Middelburg en Goes gerealiseerd. Op lange termijn wil CDA Zeeland zelfs een geautomatiseerd lightrailnetwerk vanuit verschillende dorpen naar deze drie steden zien, zodat de NS-trein vanuit deze plekken sneller naar de Randstad kan rijden.

De auto blijft een belangrijk vervoersmiddel in Zeeland. Daarom moet er geïnvesteerd worden in de A58 als ontsluitingsroute van Zeeland. De komende vier jaar wordt de Midden-Zeelandroute (N256) aangepakt. De eerste stap is het veiliger maken van de weg door een middenberm te creëren en aparte fietspaden, los van landbouwroutes, aan te leggen. De tweede stap is een oplossing voor de Zeelandbrug, die over 15 jaar het einde van zijn levensduur bereikt. CDA Zeeland ziet een tunnel als een beter alternatief dan een nieuwe brug. De bestaande brug kan blijven bestaan voor fietsers en langzaam verkeer.

Landelijk wordt gewerkt aan het invoeren van rekeningrijden. In principe is betalen naar gebruik een goed systeem. Maar voor regio's als Zeeland, waar de auto onmisbaar is voor veel zaken, dient er wel een gedifferentieerd systeem te komen zodat Zeeuwen niet geconfronteerd worden met onevenredig hoge kosten. De provincie moet hier met andere regioprovincies voor lobbyen.

"Een goed OV-netwerk maakt Zeeland aantrekkelijker om te wonen."

De Zanddijk

De Zanddijk wordt de komende periode uitgevoerd conform de besluitvorming die heeft plaatsgevonden. Ook moet het Sloegebied beter ontlast worden, zodat er meer ruimte is voor bedrijven. Dit kan door grote parkings voor vrachtwagens aan te leggen aan de randen van het gebied.

De provincie is verantwoordelijk voor de veiligheid en het onderhoud van ons wegennetwerk en moet deze verantwoordelijkheid ook nemen. Daarnaast heeft CDA Zeeland aandacht voor mogelijke gevaren van landbouwvoertuigen op de openbare weg. Een scheiding van het reguliere verkeer is niet altijd mogelijk, maar de provincie moet in elke situatie op zoek naar gerichte oplossingen.

Tolvrije tunnel

Daarnaast blijft CDA Zeeland voorvechter van een tolvrije Westerscheldetunnel. Totdat dit is gerealiseerd, moet de winst van de tunnelexploitatie ten goede komen aan de huidige gebruiker (via de t-tag) door middel van een lager tarief. Tenslotte wil CDA Zeeland een nachttarief voor transporteurs invoeren en de Westerschelde Ferry behouden volgens de op dit moment geldende regeling.

SPEERPUNTEN

45. CDA Zeeland wil nieuwe hoofdlijnen voor bussen en hubs in steden waar mensen met taxi en fiets naar toe komen en de huidige treinverbindingen met de Randstad behouden (twee intercity's per uur en een stoptrein).

46. CDA Zeeland wil een regeling voor Zeeuwen om voordelig elektrische fietsen aan te schaffen en een regeling tegemoetkoming kosten als inwoners samen ergens heen rijden.

47. CDA Zeeland wil investeren in de A58, met name het oplossen van het knelpunt Zoomland bij Bergen op Zoom. Daarnaast moet een tunnel als vervanging van de Zeelandbrug gaan fungeren.

48. CDA Zeeland wil de Midden-Zeeland route veiliger maken en maatoplossingen voor de gevaren van landbouwvoertuigen op de openbare weg.

49. CDA Zeeland wil een tolvrije Westerscheldetunnel.

50. De Westerschelde Ferry blijft behouden. Als noodzakelijke verbinding tussen Zeeuws-Vlaanderen en Walcheren voor scholieren en werkenden. En moet doorontwikkelen als toeristische attractie.

51. CDA Zeeland wil per direct een tijdelijk nachttarief voor transporteurs invoeren in de Westerscheldetunnel.

KLIMAAT, NATUUR & MILIEU

WAT VINDT DE GEBIEDSMANAGER?

"Ik ben Gert de Groot en werk bij Natuurmonumenten als gebiedsmanager voor Zeeland en Volkerak. Ik ben al decennia actief in de natuurbescherming en werk sinds 1994 bij Natuurmonumenten. In al die tijd heeft de snelheid waarmee veranderingen zich voordoen mij wel verbaasd. Je weet dat er veranderingen komen, maar ze komen tegenwoordig toch nog iets sneller dan je verwacht. We hebben aan de zuidkant van Schouwen-Duiveland bijvoorbeeld nog vrij nieuwe natte natuurgebieden op voormalige landbouwgronden (Plan Tureluur). Die inrichting van deze natuurgebieden is gebaseerd op de het neerslagoverschot en de grondwaterpeilen die we kenden. Inmiddels zijn die hoeveelheden en peilen zo veranderd dat de gebieden toch verdrogen. Zelfs nieuwe natuurgebieden moeten dus al aangepast worden om kustvogels te herbergen.

Het klimaat verandert snel en er zijn verschillende uitdagingen als stikstof, droogte en de zeespiegelstijging. In de komende jaren is het essentieel om Zeeland klimaatbestendig te maken. Randzones van de Ooster- en Westerschelde, de 500 tot 1000 meter achter de dijkzones, zul je bijvoorbeeld klimaatbestendig moeten gaan inrichten. Daar moet je bijvoorbeeld geen nieuwe bebouwing laten plaatsvinden, maar je kan wel verschillende functies met elkaar verweven.

Bijvoorbeeld klimaatadaptatie, natuurinclusieve landbouw, waterberging en natuurgerichte recreatie en beleving.

Dit kan niet zonder sturing vanuit de overheid. Het is al 5 over 12, de zeespiegel stijgt heel hard. Je moet in de hele planologie nu in echt in beweging komen om te anticiperen op de lange termijnproblemen. Waterveiligheid en goede waterkwaliteit zijn de belangrijkste van die uitdagingen. In beide gevallen kunnen we winst voor de natuur creëren, als we maar creatief zijn en gebruik maken van natuurlijke processen. Maar ook de droogtebestrijding is essentieel. Overschotten worden nog steeds te snel afgevoerd, terwijl de landbouw en de natuur in de zomer met een watertekort zit. Ook wanneer je water niet nodig hebt moet je het bergen. Je kan immers niet meer de hele zomer wachten tot het gaat regenen.

De provincie moet bij al deze vraagstukken een gebiedsgerichte aanpak hanteren. Stikstof, waterbeheer, klimaatverandering, dat moet je integraal oplossen. Daarbij moet iedereen worden betrokken en moet ruimte zijn voor lokale initiatieven. We moeten dan ook niet wachten tot de overheid initiatief neemt. Natuurmonumenten participeert bijvoorbeeld met haar terreinen in de Oosterschelde in projecten en onderzoeken waarbij CO2-opslag in schorren wordt gestimuleerd en waarbij afkalvende zandplaten worden opgehoogd om kustvogels voedsel te blijven bieden. We staan gezamenlijk voor vele uitdagingen en als we de handen in elkaar slaan dan zijn er ook vele mogelijkheden, mits we de natuur als bondgenoot zien en betrekken.”

KLIMAAT, NATUUR & MILIEU

Klimaatverandering zadelt Zeeland op met forse uitdagingen. CDA Zeeland staat voor rentmeesterschap: dit betekent dat wij de verplichting hebben om onze leefomgeving een stukje mooier en beter door te geven aan de generaties na ons. Daarvoor is het nodig om de doelen van Parijs te halen (zie ook het volgende hoofdstuk).

De effecten van opwarming van de aarde zijn zichtbaar. Er zijn forse, lange periodes van droogte en de buien worden heftiger. Daarop moeten we ons voorbereiden, via nog beter en vooral ander waterbeheer. De provincie moet samenwerken met het Waterschap Scheldestromen om na te denken over wat een hogere zeespiegel betekent voor Zeeland. De Klimaatadaptatiestrategie Zeeland is daarvoor leidend: bouwen waar het kan, zeeweringen op orde en vooral buitendijks versterken. Ideeën met dijken en eilanden voor de kust moeten worden uitgewerkt. Dit biedt op meerdere fronten kansen.

De oplossingen verschillen per regio en sector. Zo is er in het oosten van de provincie zoet water uit het Volkerak Zoommeer, terwijl in het zuiden de grensoverschrijdende waterafvoer belangrijk is. Daarover is structureel overleg met Vlaanderen noodzakelijk. In andere gebieden moet de zelfvoorziening verder worden uitgebouwd; dit betekent het vasthouden of actief bergen van zoetwater in periodes met veel neerslag. De provincie en het waterschap kijken naar mogelijkheden om dit in de praktijk uit te breiden. Het benutten van schoon regenwater kan namelijk veel kosten besparen bij waterzuivering en zorgt voor een hoger zuiveringsrendement. Nieuwe manieren om de zoetwatervoorziening op peil te houden, essentieel voor de landbouw in Zeeland, verdienen verder onderzoek en financiering.

"Een gezonde waterkwaliteit is van levensbelang."

Bescherming van de natuur

Het milieu moeten we beschermen, waarbij organisaties als de RUD en DCMR van groot belang zijn. Daar moet in geïnvesteerd worden, zodat het een slagvaardige en klantvriendelijke organisatie is, passend bij de schaal van Zeeland. Ook de natuur moet beschermd worden, bijvoorbeeld door de kwaliteit van zout water op peil te houden. Een gezonde waterkwaliteit in alle Deltawateren is van levensbelang. Daarnaast moet de provincie werken aan natuurinclusieve bescherming tegen zeespiegelstijging. Dit draagt bij aan natuurherstel en aan de waterveiligheid. De Westerschelde is een bijzonder aandachtspunt. Zwerfvuil moet worden tegengaan, waarvoor reeds het projecten als Schone Schelde en het groene strand worden ondersteund.

Daarnaast moeten schadelijke stoffen als PFAS nauwlettend in de gaten worden gehouden. De impact van nieuwe onderzoeken is enorm en maakt duidelijk dat elke lozing moet stoppen. De provincie moet het Rijk hierop voortdurend scherp houden en waar mogelijk eigen verantwoordelijkheid nemen. CDA Zeeland wil dat het Rijk met Vlaanderen een 'Schone Schelde Verdrag' afsluit, dat normen stelt over het terugdringen van de vervuiling van de Westerschelde.

Tenslotte wil CDA Zeeland de Zeeuwse natuur en het landschap beschermen. Natuur heeft intrinsieke waarde en is belangrijk voor inwoners en toeristen. Betere natuurgebieden zijn noodzakelijk vanwege de veranderende klimaatomstandigheden en om de biodiversiteit op peil te houden. De aanleg van bos draagt bij aan het vastleggen van CO2 en zorgt voor verkoeling in de zomer. CDA Zeeland wil dan ook dat de provincie vormgeeft aan de Zeeuwse bosvisie. Betere natuurgebieden moeten wel hand in hand gaan met betere landbouwgrond.

Investeren in natuur moet gepaard gaan met goed faunabeheer. De Faunabeheereenheid speelt daarin in een belangrijke rol en moet goed uitgerust zijn (menskracht en middelen). Daarnaast moet de faunaschade aan gewassen op een eenvoudige en adequate manier vergoed worden.

Kustbescherming

Op dezelfde manier willen we onze kust beschermen. Bebouwing langs de kustlijn en in natuurgebieden moet beperkt blijven, zoals ook gesteld in de Zeeuwse Kustvisie. In navolging van deze visie en de Gebiedsvisie Veerse Meer, is ook een visie op de Deltawateren nodig. De veiligheid van de kustlijn staat op de eerste plaats in het beleid van het waterschap, dat hier verantwoordelijk voor is. CDA Zeeland is geen voorstander van het verder verdiepen van de Westerschelde, maar staat wel positief tegenover visserijmogelijkheden.

CDA Zeeland maakt zich sterk voor het realiseren van Geopark Schelde Delta. Het behalen van het Unesco-kenmerk opent deuren naar internationale aandacht en wetenschappelijk onderzoek. Deze extra profilering en de ervaringen uit het verleden wil het CDA benutten om landelijk als pilot Living Lab Klimaatadaptatie een voortrekkersrol te vervullen.

SPEERPUNTEN

52. CDA Zeeland staat voor uitvoering van het Zeeuws klimaatadaptatieplan.

53. CDA Zeeland is tegen ontpolderen.

54. CDA Zeeland wil buitendijkse versterking van de zeeweringen en dijken.

55. CDA Zeeland wil het gehalte aan PFAS zodanig terugdringen, zodat vis en zeegroenten uit de Westerschelde weer gegeten kan worden. Hiertoe moet stevig opgetreden worden richting Vlaanderen.

56. CDA Zeeland wil allereerst goed faunabeheer stimuleren, opdat zoveel mogelijk schade voorkomen kan worden. Daarbij wil het CDA het aanvragen van faunaschade vergemakkelijken en waarbij de vergoeding daadwerkelijk gelijk is aan de kosten.

57. CDA Zeeland wil investeren in kwalitatief goede wateren en natuurgebieden, en maakt zich sterk voor het realiseren van Geopark Schelde Delta.

58. CDA Zeeland staat voor het uitvoeren van de Zeeuwse Kustvisie en wil een visie op de Deltawateren.

INDUSTRIE & ENERGIE

WAT VINDT DE SENIOR TECHNOLOGY MANAGER?

“Ik ben Kees Biesheuvel en ik werk al 35 jaar bij Dow. De rol van senior technology manager, die ik nu vervul, heb ik inmiddels 12 jaar. Mijn rol bestond eigenlijk niet, maar vanuit mijn passie voor verduurzaming en een hekel aan verspilling ben ik begonnen met de duurzaamheidsstrategie. Vanuit mijn geloofsachtergrond vind ik dat we de aarde goed moeten behandelen en het liefst zelfs een beetje beter moeten maken. In de afgelopen 12 jaar is het landschap enorm gaan bewegen, in de goede richting. Als je ziet wat er aan technologie is ontwikkeld en wat nog in de pijplijn zit, dat is ongelooflijk. Maar vooral hoe de meningen en inzichten zijn veranderd over duurzaamheid is ongekend, en dat is het belangrijkste. Destijds vonden sommige mensen het kansloos, of wel mooi maar onrealistisch, maar nu zijn de meningen veel anders.

Bij Dow zijn de inzichten ook veranderd, bijvoorbeeld na een wisseling van CEO. Hetzelfde heb ik zien gebeuren bij andere organisaties. Ik ben namelijk ook actief bij een instituut voor duurzame procesontwikkeling (ISPT) in Amersfoort als program director, en zie daar hoe de kennis bij bedrijven wordt vergroot en gedeeld. Vanuit die rol heb ik ook veel contacten met de wetenschap en het onderwijs, die van groot belang zijn geweest in de veranderingen.

Andersom draai ik zelf nu ook mee in verschillende programmaraden, zoals die van de Hogeschool Rotterdam.

De overheid moet verschillende soorten technologieën ondersteunen in de klimaatopgave. Er is geen enkelvoudige allesomvattende technologie, je hebt verschillende stappen nodig. Dan moet de overheid ook nadenken over hoe ze dat wil stimuleren. In Zeeland is het een voordeel dat de provincie en het RES-gebied samenvallen, maar de uitdagingen in de verduurzaming zijn groot. Investerings in waterstof en elektriciteitsinfra ga je vroeg of laat moeten doormaken. Barrières moeten hierbij worden weggenomen en bepaalde stappen moeten gelijktijdig samenvallen, zodat ontwikkelingen op elkaar zijn afgestemd. Als je als overheid echt doet wat je zegt, kun je gezamenlijk resultaat boeken. Daarbij moet je ook rekening houden met regionale verschillen: verschillende omgevingen vragen om verschillende oplossingen.

De overheid heeft een duidelijke taak. Je kan een vraagstuk namelijk best aan de markt overlaten, maar dan moet je wel de marktmeester zijn. Anders krijg je uitwassen. Bedrijven willen binnen duidelijke en stabiele regels acteren, dan vinden ze hun weg echt wel. Maar als je geen duidelijkheid hebt, zie je uitwassen en krijg je terugfluitacties en excessen die veel meer moeite kosten, dat is iets anders dan een faciliterende overheid. De overheid is hier werkelijk aan zet, de faciliterende fase is voorbij. De overheid moet de spelregels opstellen. Dat betekent soms een mogelijkheid scheppen, soms barrières wegnemen, soms grenzen aangeven. Een investering doet een bedrijf pas als het voorspelbaarheid in zich draagt. Daarvoor zijn duidelijke spelregels van belang. De overheid moet het wat en waarom van een actie invullen, maar niet de 'hoe'. Het bedrijfsleven kan invullen hoe, als de overheid maar kaders aan de markt stelt. Als iemand anders het 'hoe' anders invult, maar het 'wat' is hetzelfde, dan is het prima."

INDUSTRIE & ENERGIE

De Zeeuwse industrie is een grote werkgever. Direct en indirect verdienen veel Zeeuwen er hun boterham. De industrie is van betekenis voor opleidingen, onderwijs en stageplaatsen. In samenwerking met het Midden- en Kleinbedrijf (MKB) worden innovaties doorgevoerd. De bedrijven ondersteunen veel verenigingen en evenementen en zijn daarmee onlosmakelijk verbonden met de Zeeuwse samenleving. De provincie faciliteert daarom ook de Smart Delta Resources, omdat dit cruciaal is voor het behoud van de industrie in Zeeland en het behalen van de klimaatdoelen.

De huidige ontwikkelingen op de gas- en elektriciteitsvraag zetten de industrie onder druk. Dit geeft ook aan hoe belangrijk het is vaart te maken met de energietransitie. Daarbij is het behoud van de geschetste rol hierboven, evenals de concurrentiepositie, van belang. CDA Zeeland ziet een belangrijke rol voor de industrie door technologie en investeringen. Daarmee kunnen juist de Zeeuwse vestigingen van de bedrijven een voortrekkersrol nemen in de energietransitie.

De klimaatdoelen voor 2050, zoals afgesproken in het Parijs-akkoord in 2015, worden gehaald. Zeeland moet daarnaast aantrekkelijk blijven voor nieuwe industrie. In het onderhoud van fabrieken speelt immers ook het Zeeuwse MKB een rol. Ook op het gebied van maintenance vindt technologische innovatie plaats, waarbij de provincie het MKB moet ondersteunen. Wel is het een voorwaarde dat bedrijven die zich in Zeeland vestigen zich richten op een duurzame toekomst. Op die manier creëren we niet alleen een goed, maar ook een verantwoord vestigingsklimaat.

"Zeeuwse vestigingen van bedrijven kunnen een voortrekkersrol nemen in de energietransitie."

Energietransitie

De energietransitie is ook voor de provincie Zeeland een belangrijke opdracht. Marktpartijen hebben de kennis en kunde in huis om hier een bijdrage aan te leveren, maar de overheid moet spelregels opstellen en een actieve houding aannemen. Juist in onze provincie is een goede mix van wind-, zon-, water-, kern- en getijdenenergie mogelijk. CDA Zeeland wil daarom dat de provincie een voortrekkersrol pakt. Wind op zee biedt economische kansen en werkgelegenheid (mits er fors ruimte blijft voor visserij) en rondom getijden- en blauwe energie valt nog een wereld te winnen. Een kenniscentrum voor nieuwe energievormen biedt kansen voor het onderwijs. Het ontwikkelen van duurzame energie kan bedrijven aantrekken die groene stroom willen gebruiken. Daarbij ziet CDA Zeeland kansen voor toegepaste vormen van zonne-energie opwekken via ramen en dakpannen.

De capaciteit van het netwerk wordt de grootste uitdaging voor de energietransitie. Zowel voor de industrie (380 Kv naar Zeeuws-Vlaanderen moet gerealiseerd worden) als voor MKB'ers en Zeeuwen. Het netwerk moet verzaamd worden en via het toepassen van het uitdaagrecht wil CDA Zeeland creatieve oplossingen vanuit het MKB een kans geven. Bij alle ontwikkelingen in de infra voor de energietransitie is landschappelijke inpassing een voorwaarde. Omdat netwerkbedrijven een grotere rol gaan spelen, vindt CDA Zeeland dat ook de provincie Zeeland aandeelhouder moet worden van het netwerkbedrijf wat in Zeeland actief is (Stedin). De provincie moet daarnaast kijken naar een subsidieprogramma voor particuliere elektriciteitsopslag (onder andere via buurtbatterijen).

Kernenergie

CDA Zeeland ziet de inzet op energiebesparing als no regret. Daarnaast zal de komende decennia CCS (de opslag van CO₂ in lege gasvelden) noodzakelijk zijn. Immers, de opwarming van de aarde tegengaan is het hoofddoel. CDA Zeeland blijft daarnaast voorstander van kernenergie en staat open voor (een) extra kerncentrale(s) bij Borsele, onder een aantal voorwaarden. Bijvoorbeeld het beter inpassen van kabels en leidingen, het opzetten van een nucleair kenniscluster in Zeeland en het verantwoord omgaan met afval. Kleine, modulaire kernreactoren (Small Modulair Reactors, SMRs) zijn ook een kansrijke ontwikkeling. Deze centrales zijn intrinsiek veilig, hebben een kortere bouwtijd en kunnen daar gebouwd worden waar veel vraag is naar elektriciteit, waterstof en/of warmte. CDA Zeeland ziet daarom – in het bijzonder voor de industrie in Zeeland – interessante mogelijkheden voor de inzet van SMRs. Dit alles in opmaat naar een brede energiemix van thorium en kernfusie, naast energie uit wind en zon. Hierbij hoort ook de ontwikkeling van waterstof.

Zowel de ontwikkeling van blauwe (geproduceerd met fossiele brandstoffen, maar met afvang en opslag van de CO₂), groene (geproduceerd met hernieuwbare energie) als paarse (geproduceerd met kernenergie) waterstof biedt grote kansen voor Zeeland, in het bijzonder voor de verduurzaming van de industrie. Er zijn al projecten in ontwikkeling die ondersteuning nodig hebben, gedragen door bedrijven die zelf waterstof nodig hebben. Ook compleet nieuwe bedrijven storten zich op die markt. De provincie moet dit ondersteunen, onder meer via Impuls Zeeland en North Sea Port. Onder meer de bouw van waterstoffabrieken en -netwerken vraagt enorme investeringen waarbij de rol en (financiële) bijdrage van overheden essentieel is. Daarnaast zijn er kansen om ontwikkelingen van waterstof te koppelen aan een nieuwe kerncentrale. Op die manier ontstaat een cluster: Hydrogen Delta. De provincie moet zich richten op het realiseren van de noodzakelijke voorwaarden, zoals infrastructuur en kennisontwikkeling.

Duurzaam wonen

Woningen spelen een rol in de energietransitie. De provincie moet samen met de industrie, gemeenten en woningcorporaties het voortouw nemen bij de realisatie van collectieve warmtesystemen. Daarnaast kunnen woningen energieneutraal of zelfs energieopwekkend gerenoveerd worden. Dit moet een rendabele en realistische mogelijkheid worden. In de huursector is al de energieprestatievergoeding geïntroduceerd. Vanaf 2030, maar als het kan eerder, moet de bouw van woningen enkel nog energieneutraal of energieopwekkend plaatsvinden. Deze verduurzamingsopgave mag de betaalbaarheid van wonen voor de minder kapitaalkrachtige huurders niet in de weg staan. Ook voor woningeigenaren moet het aantrekkelijk zijn om energieneutraal te wonen en bijvoorbeeld zonnepanelen aan te schaffen. Huiseigenaren moeten hierbij zowel technisch als financieel ontzorgd worden.

SPEERPUNTEN

59. CDA Zeeland steunt de Zeeuwse industrie, die verantwoordelijkheid neemt in de energietransitie en werkgelegenheid biedt aan Zeeuwen.

60. CDA Zeeland vindt dat Zeeland voorop moet lopen met innovatie en ontwikkelingen rondom kennis en technologie die bijdragen aan de energietransitie.

61. CDA Zeeland is tegenstander van zonnepanelen op landbouwgrond, maar voorstander van kleine molens (21 meter tiphoogte) bij bedrijven in het buitengebied.

62. CDA Zeeland wil het uitdaagrecht toepassen bij innovaties rondom capaciteit van netwerken.

63. CDA Zeeland wil dat de provincie aandeelhouder van Stedin wordt en wil een ontwikkelingscluster rondom energieopslag en ruimte voor batterijfabrieken.

64. CDA Zeeland acht kernenergie onmisbaar om de klimaatdoelen te halen en wil een nieuwe kerncentrale in Borsele en de verdere ontwikkeling van kleine kerncentrales (SMR's). CDA Zeeland richt zich daarnaast in de toekomst op energie uit thorium en waterstof.

65. CDA Zeeland vindt dat iedereen mee moet kunnen komen in de energietransitie, ook mensen met een kleinere portemonnee. De inzet moet daarom allereerst gericht zijn op isolatie. Daarnaast staat CDA Zeeland voor een realistische en haalbare ontwikkeling naar energieneutrale en gasvrije huizen, omdat dit ook de betaalbaarheid en het wooncomfort ten goede komt.

CULTUUR & SPORT

WAT VINDT DE SPORTER?

“Ik ben Anita de Ridder en ben 28 jaar oud. Vanaf mijn derde ben ik al actief in het korfbal; ik kom uit een echte korfbalfamilie. Ik heb de districtselecties doorlopen en ook in nationale selecties gespeeld, maar nu is het vooral nog een hobby voor mij. Wel speel ik met TOP nog steeds op het hoogste niveau. Naast het sporten heb ik ook een studie afgerond en werk ik nu als kinderergotherapeut in een revalidatiecentrum in Goes. Eerst werkte ik met volwassenen, maar de switch naar kinderen is mij enorm bevallen. Ik zie ook heftige casussen langskomen, maar ik vind het ook erg mooi werk.

Wat me na al die jaren in de sport opvalt, is dat de vraag naar vrijwilligers steeds verder groeit. Het wordt steeds lastiger om mensen, zeker jongeren, te werven voor het invullen van commissies en taken. Dat wordt ook veroorzaakt door wat de maatschappij van jongeren vraagt. Ze moeten steeds meer werken om rond te komen en stoppen daardoor ook eerder met sporten. Het werven van leden wordt dan ook steeds moeilijker.

Binnen het korfbal zijn we ook aan het kijken hoe we sport kunnen aanbieden voor kinderen met een beperking. Dat aanbod is nu nog erg klein. Sowieso moeten we sporten en bewegen, zeker voor kinderen, nog meer stimuleren.

Het is niet alleen leuk, maar ook gezond. Goede voeding hoort daar ook bij; ik zie wat overgewicht doet in de kinderrevalidatie. Sportkantines moeten daarom gezond voedsel aanbieden en een appel zou niet duurder mogen zijn dan een zakje chips. De digitalisering heeft er daarnaast voor gezorgd dat kinderen minder in beweging komen, terwijl dit essentieel is.

De overheid moet sport daarom nog veel meer stimuleren en veel aandacht vestigen op de Zeeuwse sport. We zijn binnen de vereniging ook bezig met het project Bewegen in Zeeland om zo leden te werven. Bewegen, in welke vorm dan ook, moet zoveel mogelijk gepromoot worden. Met verschillende soorten aanbod kan je verschillende groepen meekrijgen om te bewegen. Er is echter nog geen zelfsturende organisatie om dat gevarieerde aanbod te kunnen organiseren. Elke vereniging heeft verstand van haar eigen sport, maar niet per se van een goede organisatie daarvan. De provincie zou verenigingen daarom kunnen ondersteunen via coaching in het organiseren van een goed en gevarieerd sportaanbod.”

CULTUUR & SPORT

Cultuur speelt een belangrijke rol in de samenleving. Het verbindt mensen en draagt bij aan onze identiteit, leefbaarheid en een aantrekkelijk imago. De provincie is samen met de gemeentes verantwoordelijk voor de culturele infrastructuur. Waar dit gemeentes overstijgt, is het een kerntaak van de provincie. De samenwerking tussen culturele organisaties is de afgelopen jaren versterkt. De culturele infrastructuur kan verder worden versterkt door samenwerkingen met het onderwijs (cultuureducatie), bedrijfsleven en toerisme. De cultuurregeling was een prima initiatief en verdient vervolg, maar de provincie kan en mag het niet alleen dragen. CDA Zeeland wil dit samen met de gemeentes doorzetten en investeren in cultureel ondernemerschap, zodat een brede basisinfrastructuur van muziek, dans, film, festivals en musea gegarandeerd is in onze provincie.

Subsidies voor cultuur

Het is verder belangrijk om bestuurlijke afspraken te maken waarbij rijkssubsidies gematcht worden, waarbij de provincie naast bijvoorbeeld musea ook individuele (of kleine groepen van) kunstenaars en artiesten kan ondersteunen. Daarnaast moet er meer geld vrijgemaakt worden voor de regionale cultuurarrangementen, waarmee cultuur die van belang is voor de hele regio subsidie kan krijgen. Gemeentes worden daarmee ook tegemoet gekomen, zodat kleinere projecten en podia als Podium Reimerswaal gesubsidieerd kunnen worden. Zeeland heeft een hoge podiumdichtheid en er komen door leegstaande kerken steeds meer locaties bij. Het is daarom belangrijk om voor goede afstemming tussen podia en met gemeentes en provincie te zorgen, zodat gesubsidieerde instellingen elkaar niet gaan beconcurreren. Het aanbod moet aansluiten bij de vraag, waar de provincie in samenwerking met de sector reeds onderzoek naar doet. Bij vernieuwende programmeringen moet ruimte worden gegeven aan jong talent en de provincie moet specifiek aandacht schenken aan amateurgezelschappen. Ook moet de provincie voortdurend en integraal waardering bieden aan de vele vrijwilligers die de cultuursector kent. Cultuur kan namelijk veel bijdragen aan het profiel dat de provincie wil uitdragen en kan van grote waarde zijn voor de regionale identiteit.

Veel historische gebouwen, zoals kerken of molens, komen onder druk te staan. De provincie moet het behoud van beeldbepalende en historisch belangrijke gebouwen ondersteunen. Sommige gebouwen zullen van functie moeten wijzigen. Bij initiatieven uit de samenleving om leegstand te voorkomen of op te lossen denkt de overheid creatief mee. Cultureel erfgoed heeft een grote meerwaarde in de identiteit van de provincie en is een onderscheidend punt voor recreatie en toerisme.

Sport is essentieel voor de Zeeuwen. Steeds meer mensen kampen met overgewicht of ziektes als diabetes. Voldoende beweging en een gezond eetpatroon zijn daarom van groot belang. CDA Zeeland ondersteunt dan ook het Zeeuws Sportakkoord. Verder vindt CDA Zeeland het zeer belangrijk dat sportvoorzieningen op orde zijn, waarbij kwaliteit boven kwantiteit gaat. Sportverenigingen verdienen ondersteuning, ook vanwege het verbindende karakter en de maatschappelijke rol van verenigingen. Sport is namelijk niet alleen gezond, maar biedt ook vermaak en sociaal contact, zeker voor jongeren. Sportverenigingen vormen een belangrijk onderdeel van het verenigingsleven. Maar niet alleen bij verenigingen of sportcentra, maar ook in de natuur moet er gesport kunnen worden. Zeeuwen moeten veilig en fijn kunnen fietsen of hardlopen door ons mooie landschap. Daarnaast moeten iedereen mee kunnen doen: ook kinderen van gezinnen in armoede en ouderen (bijvoorbeeld via het Jeugdfonds Sport & Cultuur Zeeland en het Volwassenenfonds Sport & Cultuur) of mensen met een handicap.

Daarnaast moeten Zeeuwen meer gestimuleerd worden om in het dagelijks leven meer te bewegen en te sporten. Er is sprake van een beweegcrisis, zo bleek ook in coronatijd. Er zijn veel partijen die hierin een rol kunnen spelen, zoals gemeenten. Daarom wil CDA Zeeland de 'beweegcrisis' als nieuwe maatschappelijke opgave benoemen en werken aan een project dat alle Zeeuwen in beweging moet krijgen. Vaker fietsen of lopen is immers niet alleen goed voor de gezondheid, maar ook voor het klimaat. Naast sport en bewegen is ook voeding belangrijk voor een gezonde levensstijl. Vooral op scholen is het belangrijk om kinderen meer te leren over gezonde voeding en dit al vroeg te implementeren in de levensstijl. Juist producten uit de regio kunnen hierbij een rol spelen. Tenslotte vindt CDA Zeeland het belangrijk om (grote) sportevenementen aan te (blijven) trekken. Dit inspireert mensen en zet de provincie op de kaart.

SPEERPUNTEN

66. CDA Zeeland wil investeren in cultuureducatie en wil dat de provincie zich inzet voor een gevarieerd en gespreid cultuuraanbod binnen Zeeland. Een goede basisinfrastructuur en samenwerking met gemeenten, ondernemers en onderwijs is daarvoor van belang. CDA Zeeland wil daarnaast investeren in cultureel erfgoed en wil dit nog beter inzetten voor de promotie van Zeeland.

67. CDA Zeeland wil kleine en grote podia ondersteunen, via bijvoorbeeld matching van Rijkssubsidies en regio-arrangementen. Afstemming tussen podia onderling en tussen podia en overheid is belangrijk.

68. CDA Zeeland ondersteunt het Zeeuws Sportakkoord: financieel wordt de huidige bijdrage doorgetrokken (jaarlijks 250.000 euro). Daarnaast moet gelobbyd worden voor meer Rijksmiddelen.

69. CDA Zeeland wil het gebrek aan bewegen als nieuwe maatschappelijke opgave benoemen en gezamenlijk werken aan een project om Zeeuwen in beweging te krijgen.

70. CDA Zeeland wil meer aandacht voor gezonde voeding, waarbij lokale producten een rol moeten spelen. Bedrijven en instellingen moeten met een programma overtuigd worden om te werken met streekproducten. In het keurmerk ZekerZeeuws wordt geïnvesteerd als basis van gezonde voeding.

71. CDA Zeeland vindt goede omstandigheden belangrijk om te kunnen sporten en bewegen: op de vereniging, maar ook in de natuur. Sport Zeeland wordt blijvend ondersteund als belangrijke uitvoeringsorganisatie op dit vlak.

72. CDA Zeeland wil (grote) sportevenementen aan (blijven) trekken: minimaal 1 keer per jaar een evenement dat de status van een EK of WK heeft.

OPENBAAR BESTUUR & FINANCIËN

OPENBAAR BESTUUR & FINANCIËN

Het is de taak van iedere volksvertegenwoordiger en bestuurder om dicht bij de Zeeuwen te staan. CDA Zeeland wil alles met en voor de Zeeuwen doen. Steun is niet altijd vanzelfsprekend. Versnippering in de politiek, meer ingewikkelde besluitvorming en grotere belangen maken het lastig. Het is makkelijker om kritiek te leveren en sociale media maken reageren eenvoudig. Daarom wil CDA Zeeland een transparante provincie. Zeeuwse overheden moeten goed samenwerken om inwoners zo goed mogelijk tot hulp te zijn. De inzet moet zijn om de ervaren kloof tussen de groep die een sterke financiële en sociale positie heeft en profiteert van de maatschappelijke ontwikkelingen, en de groep die kwetsbaar is en achterblijft door alle ontwikkelingen in de wereld, te verkleinen. De onvrede van deze laatste groep groeit steeds meer, terwijl de eerste groep niet begrijpt waar deze onvrede op gebaseerd is. Die tweedeling moet op alle mogelijke manieren worden tegengegaan, omdat een samenleving alleen kan functioneren als alle inwoners betrokken zijn bij de samenleving. Sociale cohesie is voor CDA Zeeland van groot belang in onze provincie. Juist in een dunbevolkte provincie als Zeeland hebben we elkaar nodig en mag niemand achterblijven.

CDA Zeeland vindt het een verantwoordelijkheid van de politiek en overheid als geheel om hieraan te werken. Allereerst door verder te gaan met de open houding die we als CDA hebben. We brengen veel werkbezoeken, reageren op en via sociale media en zoeken de Zeeuwen op. Maar er kan meer; daarom doet CDA Zeeland enkele concrete voorstellen.

"Het uitdaagrecht wordt ingevoerd."

Er komt wat ons betreft een jaarlijkse dag van de Zeeuwse democratie. Een dag waarop we gezamenlijk naar 'buiten' gaan en een inspiratiesessie over democratie plaatsvindt. Met ook een spreekuur, waar alle Zeeuwen hun probleem kunnen neerleggen en diezelfde dag een antwoord krijgen.

Het uitdaagrecht wordt ingevoerd. Hiermee krijgen Zeeuwen en Zeeuwse ondernemers de ruimte om zelf invulling te geven aan hun leefomgeving: zij nemen de uitvoering van een taak van de provincie over wanneer zij denken deze taak beter, met meer maatschappelijk draagvlak en/of goedkoper te kunnen uitvoeren.

CDA Zeeland wil dat beleid wat wordt vastgesteld standaard van een uitvoeringstoets wordt voorzien. Alleen als die positief uitpakt, kan beleid worden vastgesteld. Daarnaast willen we dat op de dag van democratie een 'verdwinbus' voor overbodige regelgeving wordt neergezet. Alle ideeën hierin worden in een eerstvolgende Statenvergadering besproken en waar mogelijk direct uitgevoerd.

De provincie moet heel actief zijn op alle sociale media. Verhalen en berichten delen, de interactie zoeken en daarmee een groot bereik organiseren. Het nieuwe, in 2021 vastgestelde, communicatiebeleid wordt voortgezet. Het blad InZeeland is een goede toevoeging om achtergrondverhalen over het werk van de provincie te verspreiden.

CDA Zeeland is tegen gemeentelijke herindeling, behalve als gemeenten het zelf willen. Samenwerking tussen gemeenten, wellicht zelfs ambtelijke fusies om kwaliteit te waarborgen, is nodig. Dit moet echter niet leiden tot nieuwe beslisstructuren. Ook de relatie met naburige overheden, zowel in België als in Nederland, moet goed zijn. Hierbij hoort een goede lobbyorganisatie om de belangen van Zeeland buiten de provinciegrenzen te vertegenwoordigen. Daarnaast is er goede, onafhankelijke regionale journalistiek nodig om het openbaar bestuur kritisch te kunnen volgen. Het is daarom belangrijk dat Omroep Zeeland samenwerkt met regionale Zeeuwse omroepen. Waar mogelijk en toegestaan kan de provincie dit ondersteunen. Wel is CDA Zeeland terughoudend wat betreft de (incidentele) inzet van provinciale middelen voor de regionale journalistiek, maar indien dit nodig mocht zijn, blijft de provincie te allen tijde afzijdig van de inhoud van de berichtgeving. Sterke en onafhankelijke regionale nieuwsberichtgeving zorgt ervoor dat inwoners betrokken zijn bij het openbaar bestuur en bij hun leefomgeving.

Ook is het zeer belangrijk dat mensen die actief zijn in het openbaar bestuur hun werk veilig en integer kunnen doen. Bedreigingen vanuit de onderwereld en ondermijning vormen ook voor Zeeland een groot aandachtspunt. Om dit tegen te gaan is het essentieel om zicht te hebben op wat er in de buitengebieden gebeurt, bijvoorbeeld in leegstaande gebouwen maar ook in de havens. Het Programma Veilige Zeehavens is een goed voorbeeld van een initiatief dat criminaliteit en ondermijning in de mainport North Sea Port wil voorkomen. CDA Zeeland wil dat de provincie deze initiatieven ondersteunt.

Financieel is de provincie Zeeland in controle. Daarom worden belastingen niet verhoogd. De komende jaren zal met invoeren van rekeningrijden een nieuw belastingstelsel noodzakelijk zijn. De belangrijkste voorwaarde voor CDA Zeeland is dat de belastingdruk niet stijgt. Middelen die via dividenden beschikbaar komen (bijvoorbeeld Evides en PZEM), moeten worden ingezet voor structurele zaken en ten goede komen aan de Zeeuwen.

SPEERPUNTEN

73. CDA Zeeland wil een jaarlijkse dag van de Zeeuwse democratie, met een spreekuur voor problemen en een 'verdwinbus' voor overbodige regelgeving.

74. CDA Zeeland wil jongeren nog meer betrekken bij de Zeeuwse politiek via JouwZeeland en evenementen als het Zeeuws jongerenparlement.

75. De overheid moet meer duidelijkheid aan inwoners geven over de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van verschillende overheidslagen, zodat inwoners weten waar zij terecht kunnen met hun problemen.

76. CDA Zeeland wil dat het Uitdaagrecht wordt ingevoerd.

77. CDA Zeeland is tegen gemeentelijke herindeling, maar vindt goede samenwerking tussen Zeeuwse overheden wel zeer belangrijk. CDA Zeeland wil daarom een pilot waarin een regio binnen Zeeland de ambtelijke capaciteit bundelt. Vanuit een kwalitatief sterker apparaat kunnen zo verschillende gemeenten bediend worden.

78. CDA Zeeland investeert in een goede relatie met naburige regio's, zowel binnen als buiten Nederland.

79. CDA Zeeland staat voor goede en onafhankelijke regionale journalistiek.

80. CDA Zeeland wil een harde aanpak criminaliteit en ondermijning en daar ook als provincie in investeren, samen met gemeenten.

81. CDA Zeeland wil geen belastingverhoging en bij een nieuw belastingstelsel geen hogere belastingdruk.

82. CDA Zeeland wil dat de provincie de Zeeuwse Norm Weerbare Overheid actief uitvoert.

*Samenstelling programmacommissie
en klankbordgroep*

Programmacommissie

Ronald Lippens (voorzitter)
Bas van den Tillaar (vicevoorzitter)
Abel van de Sluis (secretaris)
Jo-Annes de Bat (lijsttrekker)
Krijnie Hoek
Easter Houmes
Ilse van den Meijdenberg
Jeffrey Oudeman
Rinus van 't Westeinde

Klankbordgroep

Paul de Schipper
Joris Baecke
Kees van Dis
Marieke Braber-Schot
Eric de Ruijscher
Esther Francke
Jaap Wielaart
Bart Hereijgers
Mitchell Warmenhoven
Joost de Kater
Roderik Bin

Organisaties die input geleverd hebben

Zeeuwse Milieufederatie
Kennisnetwerk Uitdaagrecht
Zeeuwse ZorgCoalitie
ElaadNL
Toeristisch Ondernemend Zeeland
Bouwend Nederland – afdeling Zeeland
Staatsbosbeheer
PO Mosselcultuur
Stichting Het Zeeuwse Landschap
Poldernatuur Zeeland
NKC

**BEDANKT VOOR HET
LEZEN!
STEM 15 MAART CDA!**

Andere bronnen

Menukaart Natuur en Milieu – Zeeuwse Milieufederatie/Natuurmonumenten
Koersdocument 'Van ANLb naar meer biodiversiteit op boerenland' – Poldernatuur Zeeland
Onderzoek Leven in Zeeland – HZ
Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving
Voor een sterk en duurzaam Zeeland – Verkiezingsprogramma CDA Zeeland 2019-2023
Speciale dank aan de mensen die meewerkten aan de interviews in dit programma. Zij deden dit vanuit hun functie en expertise en zijn niet allemaal lid van het CDA.

Opmaak: Easter Houmes

Foto's: Aart de Boer, Easter Houmes

